

ΝΕΟΣ

ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Η. ΛΑΜΠΡΟΥ

4

1907

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΡ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΙ
ΚΑΙ ΚΤΙΤΟΡΕΣ ΚΩΔΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ
ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ *

17.

1447. — Νικόλαος Ἀγάλλωνας Βουλλωτής —
Μανουήλ Βουλλωτής.

Ἐγραψεν ὁ Νικόλαος Ἀγάλλων Βουλλωτής τὸν ὑπ' ἀρ. 2005 κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὸ συγγραμμάτιον τοῦ Πλήθωνος περὶ ἀρετῆς, τινὰς νεαράς αὐτοκρατόρων καὶ πλὴν ἄλλων τινῶν «Ἐκλογὴν καὶ σύνοψιν τῶν Βασιλικῶν καὶ βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον»¹.

Ἐν φ. 274⁶ τοῦ κώδικος ἀναγινώσκομεν τάδε· Τέλος τοῦ παρόντος νομίμου βιβλίου τοῦ καταστοιχεῖον ἐν τῷ Μιζηθρᾷ ἐν ἔτει ς^ω ρ^ω νε^ω Ἰνδικτιῶνος ι^ης ὅτε καὶ τὸ Ἑξαμήλιον ἐχάλασε τὸ β^{ον} τῆ ἰ' Δεκεμβρίου τῆς αὐτῆς ι^ης Ἰνδικτιῶνος ἡμέρα Σαββάτον (τὸ πρῶτον βαββάτον) ὥρα α^η. Ἡ δὲ βίβλος αὕτη ἐτελειώθη μηνὶ Μαΐω κη' ἡμέρα Κυριακή. † Διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ δικανικοῦ καὶ καθολικοῦ κριτοῦ τοῦ Μοραίου (τὸ πρῶτον μωραίου) Νικολάου Βουλλωτοῦ τοῦ Ἀγάλλωνος. Ἐπεται δὲ κίρρᾷ βαφῆ ἢ ὑπογραφή Νικόλαος Βουλλωτής Ἀγάλλων(ας;) καὶ καθολικὸς κριτῆς τοῦ Μοραίου † (τὸ πρῶ-

* Συνέχεια καὶ τέλος. Ἴδε Νέου Ἑλληνομνημονος Τομ. Δ' σ. 152-187.

¹ Ἴδε τὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος παρὰ τῷ *Omoné Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale* Τόμ. Β'

τον μωραίου), γεγραμμένη μονοκονδυλικῶς ¹. Ἐν φ. 330⁶ τοῦ κώδικος περιέχεται « Τοῦ σκολλαρίου » ποίημα κατὰ δύο σελίδας συγκείμενον ἐκ τεσσαράκοντα περίπου στίχων, οὗ ἡ μὲν ἀρχή

Εἶδον τροχὸν ἀγχίστροφον, εἶδον ὄξιαν δένην
εἶδον ὄνειρου θέλγητρον, σκιὰν ἀφιπταμένην,
τὸ δὲ τέλος

Διὸ Χριστὲ παμβασιλεῦ θάπτον τυχεῖν τοῦ πόθου
μὴ προλαβὼν ὁ θάνατος ἀκάθαρτον φεῦ λάβει.

Τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος τούτου πανομοιότυπον παρέχω ἐν τῷ παρενθέτῳ Πίνακι Γ' ἐκ τοῦ φ. 328^a, ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ πραγματείας ἀδήλου συγγραφέως ἐπιγραφομένης « Περὶ τοῦ εἰ τῆς θείας ἐλλάμψεως ἔτυχεν ὁ διάβολος ». ²

Τὸ ὄνομα Βουλλωτῆς ὡς μόνον ἐπώνυμον τοῦ ἀνδρὸς ἀνεγράψαν ὁ Garidhausen ³ καὶ ὁ Omonl ⁴. Οὐδὲ φαίνεται νὰ εἶνε τοῦτο ἀπλῶς πρόσωνυμία ἐνδεικτικὴ ἔργου συναφοῦς πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνδρὸς ὡς καθολικοῦ κριτοῦ τοῦ Μορέως καὶ νοταρίου. Καὶ δὴ ἔχομεν ἄλλο σημεῖωμα, δι' οὗ ὁ αὐτὸς ἀνὴρ δηλοῦται ὡς κτήτωρ κώδικος, ἐν ᾧ λείπει τὸ ὄνομα Βουλλωτῆς. Εὐρίσκεται δὲ τὸ σημεῖωμα τοῦτο ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ Plut.

¹ Τὸ σημεῖωμα τόδε μετὰ τῆς ὑπογραφῆς, ἐχγραφέντα ὑπ' ἐμοῦ ἐν Παρισίοις τῷ 1876, ἴδε καὶ ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Β' (1905) σ. 482. Ἐνταῦθα δ' ἐκδίδεται ἀκριδέστερον μετὰ νέαν ἀντιβολήν, γενομένην τὸ φθινόπωρον τοῦ 1906. Μετὰ τινῶν λαθῶν εὔρηται τὸ σημεῖωμα ἐκδεδομένον καὶ ὑπὸ τοῦ Omonl Les manuscrits grecs datés des XVe et XVIe siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de France ἐν τῇ Revue des Bibliothèques Τόμ. Β' (1892) σ. 14.

² Ἐν τῷ Πίνακι Γ' τὸ πανομοιότυπον φέρεται ἐκτετυπωμένον διὰ λευκῶν γραμμάτων ἐπὶ μελανοῦ ἐδάφους, ἅτε εἰλημμένον ἐκ φωτογραφίας τοιαύτης, οἷαι αἱ ἀπὸ τινος χρόνου διὰ τὸ εὖωνον καὶ πρόχειρον παρασκευαζόμεναι ἐν πολλαῖς βιβλιοθήκαις, οἷας ἴδε καὶ παρὰ τῷ Karl Krumbacher Die Photographie im Dienste der Geisteswissenschaften. Ἐν Λειψία. 1906 Πλν. 2-6.

³ Griechische Paläographie. Ἐν Λειψία. 1879 σ. 316 καὶ 334.

⁴ Inventaire sommaire Τόμ. Β' σ. 177.

XXII cod. 34, περιέχοντι τρεῖς τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους, καὶ ἔχει ὧδε· Τοῦτο τὸ βιβλίον προσφιλὲς κτῆμα πέλει Νικολάου νοταρίου τοῦ Ἀγάλλωνος¹.

Κατὰ ταῦτα Ἀγάλλων ἢ Ἀγάλλωνας ἦτο τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ ἀνδρός. Τὰ δὲ Βουλλωτῆς δὲν ἦτο ἀπλῶς δηλωτικὸν ἀξιώματος, ἀλλ' ὄνομα προσληφθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ἴσως ἐκ τῆς μητρὸς, ἀνηκούσης εἰς τὸν οἶκον τῶν Βουλλωτῶν. Γινώσκομεν δὲ δύο ἀνδρας ἀνήκοντας εἰς τὸν οἶκον τοῦτον, τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Μανουήλ. Καὶ ὁ μὲν Δημήτριος Βουλλωτῆς εὕρισκεται ὑπογεγραμμένος ἐν δύο ἐγγράφοις, ὧν τὸ ἕτερον τοῦ 1401², μνημονεύεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Μάζαρι ἄνευ τοῦ κυρίου ὀνόματος³ ὡς οἰκεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Μανουήλ Παλαιολόγου. Ἐξῆ δὲ ὁ Δημήτριος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βυζαντίου, καθ' ἃ καὶ ὁ πιθανῶς συγγενὴς αὐτοῦ Μανουήλ, περὶ οὗ γινώσκομεν πλείονα. Καὶ ὡς βιβλιογράφος μὲν εἶνε γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ὁ Μανουήλ Βουλλωτῆς ἐκ δύο κωδίκων, τοῦ Ἀμβροσιακοῦ D 56 sup. καὶ τοῦ Λαυρεντιακοῦ Conn. sorpr. 9, γεγραμμένων ἀμφοτέρων τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα. Καὶ ἐν ἐκείνῳ μὲν ἀνεγνων τὸ θέρος τοῦ 1903 ἐν φ. 1⁶ τὸ σημείωμα τόδε, γεγραμμένον καταλογάδην, ἀλλ' εὐκόλως δυνάμενον νὰ χωρισθῇ εἰς τοὺς κακοὺς χωλιάμβους ἐξ ὧν συνίσταται·

+ Μανουήλ πέφυκα πυκτὶς τοῦ Βουλωτοῦ,
ὄν χῶρος ἐξήνεγκε Θεσσαλονίκης
καὶ κόσμος ἀνέθρεψε τῆς Κωνσταντίνου.

¹ *Bandini* Catalogus codicum manuseriptorum bibliothecae Mediceo-Laurentianae. Τόμ. Β' σ. 195. Ἐν φ. 3⁶ τοῦ αὐτοῦ κώδικος φέρεται χειρὶ νεωτέρῳ τὸ σημείωμα Ἀνδρέου τοῦ Μπάλιζα τοῦ μοράκτου ὑπάρχει τοῦτο τὸ βιβλίον κατὰ τὸν *Bandini* ἐνθ' ἀν. Ἀλλ' ἡ λέξις μοράκτου παρανεγνώσθη πιθανῶς ἐκ τοῦ *Μοραήτου*.

² *Miklosich* — *Müller* Acta et diplomata Τόμ. Β' σ. 509 καὶ 513.

³ *Μάζαρι* Ἐπιδημία ἐν Ἄδου ἔκδ. *Boissonade* σ. 147. ἔκδ. *Ellissen* σ. 215. Πρβλ. *Max Treu* Mazaris und Holobolos ἐν *Byzantinische Zeitschrift* Τόμ. Α' (189?) σ. 92.

Αὕτη κοσμήσασα γενναίως
παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων
ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα τῶν πλείστων μία¹.

Ἐν δὲ τῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι φέρεται ἐν φ. 1^α τὸ ση-
μείωμα τάδε, ὁμοίως γεγραμμένον ἐν πεζῷ λόγῳ·

Μανουὴλ πέφυκα πυκτίς τοῦ Βουλλωτοῦ
δν [χῶρος] ἐξήνεγκε [Θεσσαλον]ῖ[κης]
καὶ κόσμος ἀνέθρεψε τῆς Κωνσταντίνου·
αὕτη δὲ κοσμήσασα γ[ενναίως]
παρέσχε καὶ πόρισμα πολλῶν πυκτίδων
ἀφ' ὧν ἐγὼ πέφυκα τῶν πλείστων μία.
+ Μανουὴλ ὁ Βουλλωτής.

Ἐν δὲ φ. 365^α τοῦ αὐτοῦ κώδικος φέρονται τάδε· Τῇ ἡ'
τοῦ Μαΐου μηνὸς τῆς ἡ' ἰνδικτιῶνος ἡρξά[μην] τὸν Ἀριστεί-
δην ἐγὼ καὶ Ἀλέξιος ὁ Καδιώ[της]· φύλατιε οὖν αὐτοὺς ὦ
παμμακάριστε θεοῦ μητέρα ὡς ἀρχὴν οὕτως ἐδεῖν καὶ τέλος.

+ Μανουὴλ ὁ Βουλλωτής².

Ἡ δὲ ὑπογραφή Μανουὴλ ὁ Βουλλωτής ἐπαναλαμβάνεται
καὶ ἐν τῇ ὥα τοῦ φ. 364^β.

Ἐκέκτητο δὲ ὁ Μανουὴλ Βουλλωτής καὶ τὸν ὑπ' ἀρ. I 58

¹ Ἐξεδόθη ἔκτοτε μετὰ τινων παραγνώσεων καὶ παρὰ *Martini Bassi* (Catalogus codicum graecorum bibliothecae Ambrosianae. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1906 Τόμ. Α' σ. 268).

² Τὰ σημειώματα ταῦτ' ἐξέδωκ' ἀνωτέρω οἷα ἀνέγνω αὐτὸς τὸ ἔαρ τοῦ 1903 ἐν τῷ κώδικι. Ἀτελέστερον δ' ἀνέγνωσαν καὶ ἐξέδωκαν ὁ *Rostagno* καὶ *Festa* ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ κώδικος ἐν *Studi Italiani di filologia classica* Τόμ. Α' (1893) σ. 136. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι ὅμοιοι πρὸς τοὺς τοῦ Βουλλωτοῦ εἶνε οἱ ἐπιγραμματικοὶ στίχοι τοῦ βιβλιογράφου Θεοδώρου τοῦ Ἀθηναίου ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἀστικὴν βιβλιοθήκην τῆς Βρεσλαύας κώδικι *Rehdigerianus* 270 (Catalogus codicum graecorum qui in Bibliotheca urbana Vratislaviensi adservantur. Ἐν Βρεσλαύᾳ. 1889 σ. 66). Πρβλ. *Σπυρ. Π. Λάμπρου* Ἀθηναῖοι βιβλιογράφοι καὶ κτήτορες κωδίκων ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ ἔτ. Γ' (1902) σ. 170 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σ. 14.

sur. κώδικα τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένον μὲν τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, περιέχοντα δὲ τὴν Ὀμήρου Ἰλιάδα, καθ' ἃ ἀποδεικνύει τὸ ἐν αὐτῷ σημεῖωμα μανουήλ ὁ βουλλώτ(ης);¹.

Μανουήλ δὲ Βουλλωτὴν γινώσκωμεν καὶ τὸν ἐκπεμφθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Η' Παλαιολόγου (1425 - 1448) ὡς πρέσβυν εἰς Ρώμην πρὸς τὸν πάπαν Εὐγένιον Δ' (1431 - 1447)². Ἐφερε δὲ οὗτος καὶ τὸ ἐπώνυμον Ταρχανειώτης³. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν, ἂν οὗτος εἶνε ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἀνωτέρω βιβλιογράφος.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ οἶκος τῶν Βουλλωτῶν, πρὸς ὃν φαίνεται ἐκ κηδεστίας συγγενεῶν ὁ Νικόλαος Ἀγάλλων. Ἀνήκε δ' οὗτος εἰς οἶκον ἤδη ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος τελευτῶντος ἐπιφανῆ ἐν Πελοποννήσῳ. Καὶ δὴ ἐν τῷ ὑπ' ἐμοῦ ἐκγεγραμμένῳ ἀνεκδότῳ Βραχεῖ χρονικῷ τῷ περιλαμβανομένῳ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 3632 κώδικι τῆς πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης Βονωνίας εὐρίσκομεν καὶ τάδε: Ἔτους 6880 Δεκ. ε': (= 1271) ἐκράτησαν τοὺς ἄρχοντας Γλαβᾶν, Ἰωάννην Ἀσάνην, Μανουήλ Βρυέννη, τὸν πανυπερσέβαστον Τζαμπλάκον καὶ τὸν Ἀγάλον. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ τὸ ὄνομα Ἀγάλλων ἔγεινε καὶ βαπτιστικὸν ἐν Πελοποννήσῳ. Οὕτω μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου τῶν ἀναγραφομένων ἐπὶ τῆς ἐν τῷ ὀξωνιακῷ κώδικι Βαροccianus 87 εἰκόνοσ αὐτοῦ εὐρίσκομεν καὶ Ἀγάλλωνα τὸν τοῦ Μόσχου, ἀνήκοντ' ἀναμφιβόλως εἰς τὴν γνωστὴν πελοποννησιακὴν οἰκογένειαν τῶν Μόσχων, περὶ ἧς ἴδε κατωτέρω ὑπ' ἀρ. 26⁴.

¹ *Martini-Bassi* ἐνθ' ἀν. Τόμ. Α' σ. 557.

² Ἰωσήφ Βρυεννίου Ἐὰ παραλειπόμενα ἔκθ. *Εὐγενίου Βουλγάργωσ* Τόμ. Γ' σ. 270.— *Sylv. Syropulí Vera historia unionis*. Ἐν Χάγῃ. 1660. Τμῆμα Γ' κεφ. ε'.— *Eugenio Ceccoli Studi storici sul Consiglio di Firenze*. Ἐν Φλωρεντίας. 1869. Μέρ. Α' σ. 120, 122 κ. ἑ., 161, CCCXXXV κ. ἑ., DXV, DXX.

³ *Ceccoli* ἐνθ' ἀν. σ. COLVIII.

⁴ *Legrand Bibliographie Hellénique aux XVe et XVIe siècles*. Ἐν Παρισίοις. 1903 Τόμ. Γ' σ. 166^ε.

18.

1449.— Νικόλαος Μελλαχροηνὸς βεστικαρίτης.

Οὗτος ἔγραψε τοὺς ἐξῆς κώδικας·

α) Τὸν ἐν ἔτει 1449 γραφέντα ὑπ' ἀρ. 256 Παλατῖνον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ, περιέχοντα τὸν Ἀρριανὸν, τὴν Ἑρμείου Προθεωρίαν εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Πορφυρίου, Ἀριστοτέλους περὶ κόσμου, τὸν νομοκάνονα Κωνσταντίνου τοῦ Ἀρμενοπούλου καὶ ἄλλα κανονικά. Ἐν φ. 389⁶ φέρεται τὸ ἐξῆς σημεῖωμα τοῦ βιβλιογράφου· Δόξα σοι, ὁ θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι. Ἐπληρώθη τὸ παρὸν βιβλίον Αὐγούστῳ κγ. ἰνδ. ἰδ τοῦ ς' ποντῆ ἔτους. + Εἰ μὲν χυρὶ γράψασα σίπεται εἰ δὲ γραφί μένοι εἰς χρόνους ἀπεράντους. + Νικόλαος Μελλαχροηνὸς ὁ γραμματικός. ἀμήν. ἀμήν. ἀμήν¹.

β) Τὸν ὑπ' ἀρ. 1684 τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, γεγραμμένον κατ' ἄγνωστον ἔτος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος μεσοῦντος καὶ περιέχοντα Ἀρριανὸν, ἀπόσπασμα τοῦ Διοδώρου Σικελιώτου καὶ βραχὺ λεξικὸν σπανίων λέξεων παρὰ τῷ Ἀρριανῷ². Ἐν φ. 139⁶ σημεῖωμα ἔχον ὧδε κατὰ τὴν πρὸς με ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Omont + Εἰ μὲν χειρογράψασα σίπεται τάφῳ, Εἰ δὲ γραφῆ μένοι εἰς χρόνους ἀπεράντους. + Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Νικολάου βεστικαρίτου καὶ γραμματικοῦ Μωραίου (μονοκονδυλικῶς).

γ) Τὸν ὑπ' ἀρ. 1699 κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὸν Γοτθικὸν πόλεμον τοῦ Προκοπίου καὶ γραφέντα περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους (vers le milieu du XVe siècle). Ἐν φ. 186⁶ φέρεται τὸ σημεῖωμα τότε·

¹ *Hern. Stevenson Senior Codices manuscripti Palatini graeci Bibliothecae Vaticanae.* Ἐν Ῥώμῃ. 1885 σ. 141.

² *Omont Inventaire sommaire* Τόμ. Β' σ. 125.

Δόξα σοι ὁ θεὸς ἡμῶν δόξα σοι. Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον παρ' ἐμοῦ Νικολάου βεστιαρίτου καὶ γραμματικοῦ ποτὲ Μωραίου· ἐγεγόνει, ἢ παροῦσα βίβλος εἰς ἡμέρας εἰκοσιπέντε. + Εἰ μὲν χειρὶ ἢ γραψάσα στυπεται τάφῳ, εἰ δὲ γραφῇ μένει εἰς χρόνους ἀπεράντους¹. Πανομοιότυπον τῆς τελευταίας σελίδος τοῦ κώδικος τούτου τῆς περιεχούσης καὶ τὸ ἄνω σημείωμα μετὰ τῆς μενοκονδυλίας τοῦ γράψαντος ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ομονί, μὴ ἀναγνόντος τὴν μονοκονδυλίαν².

Ἄγνωστον δὲ μένει, ἂν ἐπ' ἴσης Πελοποννήσιος εἶνε καὶ εἰς τὸν αὐτὸν οἶκον ἀνήκει ὁ μοναχὸς Μελέτιος ὁ Μελαχρηνὸς ὁ ἐν ἔτει 1272 ἢ 1273 δαπανήσας πρὸς γραφὴν τῆς ὑπ' ἀρ. 45 Κλίμακος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς Δοχειαρίου, ἧς ἐν τέλει φέρεται τὸ σημείωμα τόδε· Ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον ἢ Κλίμαξ παρὰ χειρὸς Λέοντος μοναχοῦ, διὰ δόσεως δὲ τοῦ πανοσιωτάτου μοναχοῦ κυροῦ Μελετίου τοῦ Μελαχρηνοῦ ἐπὶ ἔτους ,ςψπ' ἰνδ. πρώτης³.

19.

1450 — 1467. — Χαριτώνυμος Ἐρμώνυμος.

Μέχρι τοῦ 1750 ὁ Χαριτώνυμος Ἐρμώνυμος συνεχέετο πρὸς τὸν Γεώργιον Ἐρμώνυμον. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Börgner διέκρινεν ὀρθῶς ἀπ' ἀλλήλων τοὺς δύο ἄνδρας⁴, οἵτινες, ὡς δυνάμεθα ἴσως νὰ εικάσωμεν, ὑπῆρξαν ἀδελφοί. Ἦσαν δ' ὅπωςδῆποτε ἀμφότεροι Σπαρτιᾶται, καὶ περὶ τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, τοῦ Χαριτωνύμου, γινώσκομεν, ὅτι ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Γεωργίου Γεμιστοῦ. Ὡς ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου εικάζω, ὅτι τὸ παραδόξως ὡς

¹ Ομονί ἐνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 126.—Τοῦ αὐτοῦ Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles σ. 14 ἀρ. 42.

² Ομονί Fac-similés κτλ. Πίν. 42.

³ Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1895. Τόμ. Α' σ. 238.

⁴ De doctis graecis. Ἐν Λειψίᾳ. 1750 σ. 192 κ. ε.

πρὸς ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐλληνίζον ἐπώνυμον Ἑρμώνυμος ἦτο ἐξελλήνισις ἄλλου τινὸς ὀνόματος, καὶ δὴ ἴσως τοῦ Μερκούρης, καθ' ἃ ὁ Γεμιστὸς εἶχε μετονομάσει ἑαυτὸν Πλήθωνα. Καὶ τὸ Χαριτώνυμος δὲ ὑπολαμβάνω μετονομασίαν τοῦ Ἰωάννης ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἄλλως ἐπώνυμου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Συνέγραψε δὲ ὁ Χαριτώνυμος Ἑρμώνυμος μονωδίαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Πλήθωνος¹, ἄλλην εἰς τὸν θάνατον τῆς Αἰκατερίνης Παλαιολογίνης, σωζομένην ἀνέκδοτον ἐν κώδικι τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης², καὶ Κεφάλαια σὺν ἄλλοις τισὶν ἀποδεικνύοντα ὡς ὁ Χριστὸς ἐστὶν υἱὸς θεοῦ, ἐκδοθέντα ἐν Αὐγούστη τῷ 1611³.

Ὡς βιβλιογράφος δ' ἔγραψεν ὁ Χαριτώνυμος Ἑρμώνυμος τοὺς ἐξῆς δύο κώδικας·

α) Τὸν ὑπ' ἀρ. 1228 κώδικα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ καρδινάλιου Μαζαρίνου. Ὁ κώδιξ οὗτος, περιέχων συγγραφὰς ἀριστοτελικὰς, φέρει ἐν φ. 48^α τὸ σημεῖωμα τόδε· † Τῷ τῶν ἀγαθῶν παροχεῖ θεῷ χάρις † Ἑρμωνύμω δὲ τῷ γράψαντι δὸς, Σῶτερ, λύτρωσιν αἰτοῦντι σοι παραπτωμάτων, ὅπερ, καίπερ καταλογάδην γεγραμμένον, χωρίζεται εὐκόλως εἰς τρεῖς χωλιάμβους. Ἐν δὲ φ. 178^β τοῦ αὐτοῦ κώδικος ἀναγινώσκονται τάδε· Ἐγράφη ἐν Σπάρτῃ, Σεπτεμβρίῳ ,ς', ἰνδ. ιδ', ἔτει ,ς'ωνθ' (= 1450)⁴.

¹ Ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Alexandre* (Πλήθωνος Νόμων συγγραφῆς τὰ σωζόμενα. Ἐν Παρισίοις. 1858 σ. 375 κ. ἐ.).

² *Bandini* Catalogus codicum manuseriptorum bibliothecae Mediceo-Laurentianae Τόμ. Β'. σ. 433.

³ Τὸ 1611 καὶ ὄχι τὸ 1608, ὡς ὁ κ. Σάθας ἐν Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ σ. 70, σημειώνει ὁ *Harles* ὡς ἔτος τῆς ἐκδόσεως ἐν τῇ τοῦ *Fabriceius* Bibliotheca graeca Τόμ. ΙΑ' σ. 593. Προσγράφει δ' ὁ κ. Σάθας τὰ ἔργα ταῦτα εἰς τὸν Γεώργιον Ἑρμώνυμον, μεθ' οὗ ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὸν *Böhner* συγχέων τὸν Χαριτώνυμον. Ἀναμνηστικῶς δ' εἰς τὰ ἔργα τὰ προσγραφόμενα εἰς τὸν Γεώργιον Ἑρμώνυμον καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Γρηγορίου γραφεῖσαν μονωδίαν εἰς τὸν Γεμιστόν.

⁴ *Omont* Les manuscrits grecs datés du XVe et XVIe siècle de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de la France ἐν τῇ *Revue des Bibliothèques* Τόμ. Β' (1892) σ. 15.

β') Τὸν ὑπ' ἀρ. CCVI κώδικα τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, περιέχοντα συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὧν τὰ μετὰ τὰ Φυσικὰ ἀντέβαλεν ὁ καρδινάλιος Βησσαρίων πρὸς τὸν Μαρκιανὸν CCXI¹. Φέρει δ' ὁ κώδιξ οὗτος ἐν φ. 165^ο τὸ σημεῖωμα τόδε· Ἐτελειώθη ἐν Ῥώμῃ ποινηλατουμένῳ μοι καὶ αὐτῷ Ἀπριλίῳ ια' ἔτει 1457^ο πατρὶς δέ μοι Λακεδαίμων, ἢ πάλαι ποτὲ μὲν εὐδαίμων, νῦν δὲ μάλιστα κακοδαίμων². Ἐν δὲ φ. 67^α ὑπάρχει τὸ ἐξῆς σημεῖωμα· Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ λη' Ἰνδικτιῶνος ιβ^{ης}: ἔτει τῷ ἀπὸ Χριστοῦ α^ωυ^ωξ^ωλ^ω + ἐν Ῥώμῃ. Ἐπεταὶ δὲ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα εἰς τὸν Βησσαρίωνα·

+ Βησσαρίων κλέος οὐρανόμηκες ὃς ἔσχ' ἐπὶ γαῖαν
 ἄλκαρ ἐὼν μέγα τληπαθέων ἀχέων Ἑλλήνων
 τήνδ' ἄκος ἄθλου δέλτον Ἀριστοτέλους γε σοφίης
 τεῦξεν ἀριπρεπέως ξὺν ὅτι (κῶδ. ὅτι) πλείστοις θεῖς ἄθλα: +
 Χαριτώννυμος Ἐρμώννυμος³.

Ἄνηκε δὲ ὁ κώδιξ οὗτος εἰς τὸν Βησσαρίωνα, καθ' ἃ ἀποδεικνύει τὸ ἀνωτέρω ἐπίγραμμα καὶ τις ἐν αὐτῷ σημείωσις.

Ἐκ τῶν σημειωμάτων τῶν δύο τούτων κωδίκων μανθάνομεν, ὅτι ὁ Χαριτώννυμος τῷ μὲν 1450 εὕρισκετο ἔτι ἐν Σπάρτῃ, τῷ

¹ *Morelli* Bibliotheca manuscripta graeca et latina. Ἐν Βασσάνῳ. 1802 σ. 124.

² *Zanetti* Graeca D. Marci Bibliotheca codicum manuscriptorum. Ἐν Βενετίᾳ. 1740 σ. 113. — *Morelli* ἔνθ' ἀν. — *Omont* Georges Hermonyme de Sparte (Extrait des Mémoires et du Bulletin de la Société de l'Histoire de Paris et de l'île de France Τόμ. IB' (1885) σ. 6. Πρὸς. *Voigt* Wiederbelebung des classischen Alterthums έκδ. β'. Ἐν Βερολίῳ 1881. Τόμ. Β' σ. 132. Τὸ σημεῖωμα τοῦτο, καθ' ἃ μοι ἔγραψεν ὁ ὑποδιευθυντὴς τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης κ. G. Coggiola, εὔρηται ἐν φ. 165, οὐχὶ δ' ἐν φ. 175^ο τοῦ κώδικος, καθ' ἃ ἐκ λάθους ἐσημείωσεν ὁ *Morelli*.

³ Τὸ δεύτερον τοῦτο σημεῖωμα καὶ τὸ ἐπίγραμμα εἰς τὸν Βησσαρίωνα οὔτε παρὰ τῷ *Morelli*, οὔτε παρὰ τῷ *Zanetti* οὔτε παρὰ τῷ *Omont* εὔρηται ἐκδομένον. Ἀπλῆν δὲ μνησίαν αὐτοῦ ποιεῖται ὁ *Morelli* ἔνθ' ἀν.

δὲ 1467 ἐν Ῥώμῃ, εἰς ἣν μετέβη μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Πελοποννήσου κατ' ἄγνωστον ἔτος.

20.

1474-1475. — Δημήτριος Λεοντάρης.

Ὁ Δημήτριος Λεοντάρης ἔγραψε

α) Τὸν Παρισιακὸν κώδικα 1639, περιέχοντα τὴν Ξενοφῶντος Κύρου παιδείαν καὶ τὴν Κύρου Ἀνάβασιν ὡς καὶ τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου. Ἐν φ. 84^α ἐν τέλει τοῦ Ζ' βιβλίου τῆς Κύρου παιδείας ἀναγινώσκονται τάδε: Ὁ γράφων Δημήτριος ὁ Λεοντάρης * Ἐτους 5⁸ πβ⁸ ἰνδ. 5^η Μαῖω 19^η ἰη Οἰτροντο. Ἐν δὲ φ. 103^α ἐν τέλει τῆς Κύρου παιδείας: * Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ Ξενοφῶντος τῆς Κύρου παιδείας προστάξει τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ περιφανοῦς ἄρχοντος μισέρ Ἀντωνέλου δὲ Ἀβέρσα, τοῦ μεγάλου σεκρεταρίου, διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐνδόξου ἄρχοντος μισέρ Ἀντωνίου Γουιδάνου, καὶ κονσιλιέρι, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου Λεοντάρη, τοῦ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ κβ^η, ἰνδικτιῶνος 5^η, τοῦ 5⁸ πβ⁸ ἔτους + (= 1474). Ἐν δὲ φ. 194^β ἐν τέλει τοῦ Θεοφράστου: + Ὁμοίως καὶ πάλιν ἐτελειώθη καὶ τὸ δεύτερον βιβλίον τοῦ Ξενοφῶντος τῆς Κύρου ἀναβάσεως, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου τοῦ Λεοντάρη, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τῆς ἐνισταμένης ὀγδόης ἰνδικτιόνης τοῦ 5⁸ πγ⁸ ἔτους, χάριν ἀγάπης τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου ἄρχοντος, τοῦ μείζωνος σεκρεταρίου τοῦ αὐθέντου τοῦ ῥηγῶς, μισέρ Ἀντωνέλου δε Πετρούτζιοις, διὰ συνδρομῆς τοῦ μισέρ Ἀντωνίου Γουιδιάνου καὶ κονσιλιέρη ῥηγικοῦ. Καὶ ἐγὼ μὲν καὶ ἔγραψα, καὶ γράφω, καὶ γράψω, τὴν δὲ ῥηγικὴν χάριν οὐ δύναμαι ἔχειν, διὸ καὶ παρακαλῶ τὴν αὐθεντίαν σου, ἃς εἴμε ῥεκουμαν-

τάτος, ἐπειδὴ πάσχω πολλά ἀπὸ τούς προκουρατόρους τοῦ Ὀσποιταλίου¹.

β') Τὸν Παρισιακὸν 2850, περιέχοντα Σιβυλλεῖους χρησμούς, οὗ ἐν φ. 72^ο ἀναγινώσκονται τάδε: + Ἐγράφη τὸ παρὸν βιβλίον τῆς Σιβύλλης ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ ἐξοχωτάτου κυρίου μισέρ Ἀντωνέλου δὲ Πειρούτζιους καὶ μεγάλου σεκρεταρίου διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ τετιμημένου ἄρχοντος μισέρ Ἀντωνίου Γουϊδάου καὶ πρώτου τοῦ ἱεροῦ κονσιλίου, διὰ χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου τοῦ Λεοντάρη, ἕνεκεν ἀγάπης καὶ χρέους τῶν προλεχθέντων παν' ὑπερτάτων ἀρχόντων, ἐν μηνὶ Σεπτεβρίῳ κβ', ἰνδ. ηῆς, τοῦ ς^ο πγ^ο ἔτους: + Δημήτριος ὁ Λεοντάρης².

Ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων βλέπομεν, ὅτι ὁ Δημήτριος Λεοντάρης ὑπηρέτει τῷ 1474 καὶ 1475 ἐν τῇ αὐλῇ τῶν βασιλέων τῆς Νεαπόλεως καὶ ἔγραψε τοὺς ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. α' καὶ β' κώδικας χάριν τοῦ γραμματέως καὶ πρωθυπουργοῦ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α', τοῦ Ἀντωνέλλου Peirucci³. Πιθανῶς δὲ εἶνε ὁ αὐτὸς Δημήτριος Λεοντάρης εἰς ὃν ἀνήκε τῷ 1446 ὁ Βατικανικὸς κώδιξ Reginae Svecorum 6, περιέχων τὸ Εὐαγγέλιον, τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν μετὰ ὑπεμνημάτων, ἀνήκων δὲ, πρὶν ἢ περιέλθῃ εἰς αὐτὸν, εἰς τὸν μητροπολίτην Σηλυβρίας Ἰγνάτιον τὸν Χορτασμένον κατὰ τὸ ἐν τῷ φ. 205^ο τοῦ κώδικος σημείωμα τότε: Τὸ παρὸν βυ-

¹ *Omoné* Les manuscrits grecs datés du XVe et XVIe siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de la France ἐν τῇ Revue des Bibliothèques Τόμ. Β' (1892) σ. 19. Ἀνωτέρω παρετέθησαν τὰ σημειώματα μετὰ τινων διαφορῶν μετ' ἀντιβολῆν πρὸς τὸν κώδικα. Τὸ σημείωμα εἶχεν ἐκδοθῆ πρότερον ἐσφαλμένον ὑπὸ τοῦ *Montfaucon*, ὅστις κακῶς εἶχεν ἀναγνώσει *Λευτάρη* (*Leutares*) τὸ ὄνομα τοῦ βιβλιογράφου ἐν *Palaeographia graeca* σ. 83 καὶ 98.

² *Omoné* ἐνθ' ἀν. σ. 21. Τοῦ αὐτοῦ Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles σ. 11 καὶ Πίναξ 17, ἐν ᾧ πανομοιότυπον τοῦ κώδικος τούτου, ἐκ φ. 54^ο - 55^ο.

³ Πρὸβλ. *L. Delisle* Cabinet des manuscrits Τόμ. Α' σ. 229.— *Legrand* Bibliographie Hellénique Τόμ. Α' σ. CLIX καὶ CLX.

βλῦον ὑπύρχεν πρότον μὲν τοῦ ἀ΄ οὐτάτου ἀρχιερέως Συλ-
βρίας κυροῦ Ἰγνατίου τοῦ Χορτασμένου. Αὐτὸς δὲ ἀφήκεν
αὐτό προς τον αὐαῦτοῦ ὑπουργὸν χάρην εὐχῆς κυρὸν Μακά-
ριον· καὶ καθηγοῦμενον τῆς Ἀγίας Μαρίνης τῆς οὔσης ἐν τῇ
αὐτῇ πόλει οὔτος δὲ ἀπεχαρίσατω ἐμὲ Δημητρίῳ τὸ Λεον-
τάρη· ἐγράφη δὲ καὶ παρ' ἐμοῦ οἰκιδόχυρὸ δι' ἐνθύμησιν· ἐν
μινι Ιου^α καὶ Ἰνδικτιῶνος 9ης ἔτους 579^α δ'· ὅταν ἐφυ^τ ὁ δε-
σποτιης κυρὸς Θε^{το} (1) ¹ καὶ ἀπυ^τ εἰς τὴν Συλβρίαν καὶ πάλιν
ἐπανήλθεν ὧδε ².

Καὶ λέγει μὲν ἐν τοῖς σημειώμασι τῶν κωδίκων α' καὶ β' ὁ
Δημήτριος Λεοντάρης, ὅτι κατήγετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως,
ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι ὁ οἶκος αὐτοῦ συνεδέετο ἐμμέσως
πρὸς τὴν Λακεδαίμονα· διὸ καὶ ὑπέλαβον ἀναγκαῖον νὰ συμπερι-
λάβω αὐτὸν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους βιβλιογράφους. Γνωστότα-
τος εἶνε δῆλα δὴ ὁ Δημήτριος Λάσκαρις (Λεοντάρης καὶ Λεοντά-
ρις καὶ Λεοντάριος) ὁ ἀκμάσας ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου
καὶ διακριθεὶς οὐ μόνον ἐν Θεσσαλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Λακεδαί-
μονι ³. Ὁ αὐτὸς δὲ πάντως εἶνε, εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἢ ἐν τῷ

¹ Τὸ παραναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ συντάκτου τοῦ καταλόγου ὄνομα τοῦτο γραπτίον ἀναμ-
φηρίστως θεθε = Θεόδωρον. Ἔϊνε δὲ οὔτος ὁ Θεόδωρος Παλαιολόγος. Περὶ δὲ τοῦ
Δημητρίου Λεοντάρη καὶ τῶν κατὰ τὴν Σηλυβρίαν, εἰς ἃ ἀναφέρεται τὸ σημείωμα, πρβλ.
Φραντζῆν ἐκδ. Βόννης σ. 195, 4 κ. ἑ.

² *Henr. Stevenson Senior* Codices manuscriptorum graecorum Reginae Svecorum et Pii PP. II. Bibliothecae Vaticanae. Ἐν Ῥώμῃ. 1887 σ. 6. Πρβλ. *Gregory* Prolegomena σ. 591 ἀρ. 886.

³ Δούκας ἐκδ. Βόννης σ. 133, 15 : Δημήτριον Λάσκαριν τὸν Λεοντάριον, ἄνδρα
καὶ ὡς χρὴ εἰπεῖν στρατηγὸν γενναῖον, εὐδοκίμησαντα ἐν τῇ Λακεδαιμονίᾳ καὶ Θεσ-
σαλίᾳ τὸ πρῶτον ζῶντος τοῦ ἐν αὐτῇ βασιλεύσαντος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἀνε-
μιοῦ τοῦ αυτοκράτορος· καὶ γὰρ ὁ Δημήτριος οὔτος εἶχε τὰ πρῶτα τῶν τιμῶν παρ'
αὐτῷ. Πρβλ. περὶ αὐτοῦ Δούκας σ. 79, 8. 118, 19. 139, 16. 142, 10. 152, 4, 12
κ. ἑ. Φραντζῆν ἐκδ. Βόννης σ. 111, 19. 112, 2, 20 κ. ἑ. Περὶ αὐτοῦ ὡς πρέσβευς
τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου πρὸς τὸν σουλτᾶνον Μωάμεθ Α' ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἴδε καὶ *Zinkeisen* Geschichte des osmanischen Reiches. Ἐν Ἀμβούργῳ. 1840
Τόμ. Α' σ. 501 κ. ἑ.

Παρισιακῶ κώδικι 3041 ἐπιστολή Μανουήλ τοῦ Παλαιολόγου ἢ ἀρχομένη μὲν διὰ τῶν λέξεων Ἀναγνοῦς τὰ παρ' ἐμοί, γραφεῖσα δὲ περὶ τὸ 1422 ἢ ὀλίγον ἀργότερον¹. Μνημονεύεται δὲ ὁ Δημήτριος Λεοντάρης οὗτος καὶ ἐν πολλαῖς τῶν βραχυτάτων ἑκατὸν ἐπιστολῶν τοῦ Δημητρίου Χρυσολωρᾶ πρὸς τὸν Μανουήλ Παλαιολόγον². Ἐτελεύτησε δ' ὁ Δημήτριος Λεοντάρης οὗτος τὸν Σεπτέμβριον 1431 κατὰ τι σημεῖωμα τοῦ ὑπ' ἀρ. 265 κώδικος τῆς ἐν Μακεδονίᾳ μονῆς Εἰκοσιφοινίστης³, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονῇ τοῦ Προδρόμου τῇ ἐπονομαζομένη τῆς Πέτρας. Ἐπεγράφη δ' εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ ἐπίγραμμα περισωθὲν μέχρις ἡμῶν⁴. Ὁ δ' ἐκδούς τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο Ἰωάννης Σακκελίων ἐξήνεγκε τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ βιβλιογράφος, περὶ οὗ ἔγεινε λόγος ἐν ἀρχῇ τοῦ σημειώματος τούτου, ἦτο ὁμώνυμος ἔγγονος τοῦ στρατηγοῦ Δημητρίου Λεοντάρη. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦτο ἐπέχω ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ ἐκφράσω γνώμην, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐπανέλθω εἰς αὐτὸ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπανεκδόσεως καὶ ἐξερευνήσεως τῶν βιογραφικῶν σημειωμάτων τοῦ Δημητρίου Λεοντάρη τοῦ κεκτημένου τὸν Λαυρεντιακὸν Plut. LV cod. 4⁵.

¹ *Berger de Xivrey* Mémoire sur la vie et les ouvrages de l'empereur Manuel Paléologue ἐν τοῖς Mémoires de l'Institut de France, Académie des inscriptions et belles lettres Τόμ. ΙΘ' (1853) σ. 198-199 ἀρ. 97. Ἡ ἐπιστολή αὕτη δὲν εὑρίσκεται ἐν ταῖς τοῦ *Legrand* Lettres de l'empereur Manuel Paléologue. Ἐν Παρισίοις 1893.

² Εὑρηνται αὗται ἐν τῷ Vaticanus graecus 1111, τῷ ὀξωνιακῷ Baroccianus 125 καὶ τῷ Παρισιακῷ 1191. Ἴδε περὶ αὐτῶν καὶ *Krumbacher* Geschichte der Byzantinischen Litteratur σ. 110, ἐλλ. μεταφρ. *Σωτηριάδου* Τόμ. Α' σ. 214.

³ Ἀθ. Παπαδοπούλου *Κεραμέως* Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Παραρτήματι ἀρχαιολογικῷ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως Τόμ. ΙΖ' σ. 30.

⁴ Ἐξέδωκε τοῦτο ὁ Ἰω. Σακκελίων ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1886 σ. 238 κ. ἐ. ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1075 κώδικος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν. Ἄλλο δ' ἀντίγραφον, οὗ ἔχω ἀντιβολὴν, γενομένην χάριν ἐμοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλφρέδου *Schmidtke*, περιλαμβάνεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 192 κώδικι τῆς Εἰκοσιφοινίστης. Ἴδε Ἀθ. Παπαδοπούλου *Κεραμέα* ἐνθ' ἄν.

⁵ Ἴδε ταῦτα παρὰ *Bandini* Catalogus codicum graecorum bibliothecae Laurentianae. Ἐν Φλωρεντίᾳ. 1768 Τόμ. Β' σ. 236 κ. ἐ. Ἐξεδόθησαν καὶ ὑπὸ

21.

1462 — 1492 (:) — Δημήτριος Τριβώλης.

Ὁ Δημήτριος Τριβώλης ἔγραψε τοὺς ἐξῆς κώδικας·

α') Ἐν ἔτει 1462 τὸν ὑπ' ἀρ. Ψ-Ι-Ι τῆς ἐν Ἐσκουριάλῳ βιβλιοθήκης, περιέχοντα συγγραφὰς τοῦ Πλάτωνος. Ἐν φ. 207^ε ἀναγινώσκειται τὸ ἐξῆς σημείωμα· Ἡ βίβλος ἦδε ἐγράφη δι' οἰκείας χειρὸς ἐμοῦ Δημητρίου Τριβώλη Πελοποννησίου ἐκ Σπάρτης, τὰς διατριβὰς ποιῶντος ἐν Κερκυραίων νήσῳ μετὰ τὴν τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἄλωσιν, ἔτει ς^ω Ϟ^ω ο^ω ¹.

β') Ἐν ἔτει 1465 τὸν ὑπ' ἀρ. CCCCXLXI τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὰς Ἐννεάδας τοῦ Πλωτίνου μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Πορφυρίου, ἐν ᾧ ἀναγινώσκειται ἡ σημείωσις ἡδε· Ἡ βίβλος ἦδε ἐγράφη διὰ τῆς ἐμῆς χειρὸς Δημητρίου Τριβόλου Πελοποννησίου ἐκ Σπάρτης, διατρίβοντος ἐν πόλει Κρήτης Γορτύνη, μετὰ τὴν τῆς ἐμῆς πατρίδος ἄλωσιν, ἐν ἔτει ς^ω Ϟ^ω ο^ω ².

γ') Τῷ αὐτῷ ἔτει τὸν ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Κρακοβίας κώδικα ὑπ' ἀρ. 543, περιέχοντα τὴν Ὀμήρου Ὀδύσειαν μετὰ σχολίων. Ἐν φ. 1^α εὑρηνται τάδε· Ἔργον καὶ κτῆμα Δημητρίου Τριβώλη τοῦ Σπαρτιάτου ³.

τοῦ Köchly (Index lectionum Turicensis 1854 σ. 6) ἐκ τοῦ Βερναίου κώδικος 97 φ. 246^α.

¹ Graux Essai sur les origines du fond grec de l'Escurial. Ἐν Παρισίῳ. 1880 σ. 92 ἐν σημ. Τὸ σημείωμα λείπει ἐν τῷ τοῦ Miller Catalogue des manuscrits grecs de la bibliothèque de l'Escurial. Πρβλ. Legrand Bibliographie Hellénique.... aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίῳ. 1885 Τόμ. Α' σ. CXXXIII, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ἐσφαλμένως μεταγράφει τὸ ἔτος ς^ω Ϟ^ω εἰς 1472.

² Hardt Catalogus codicum manuseriptorum graecorum bibliothecae Regiae bavaricae Τόμ. Δ' σ. 404.

³ Gottlob Verzeichniss der griechischen Handschriften in Österreich ausserhalb Wiens. (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Philosophisch-Historische Klasse. Band CXLVI). Ἐν Βιέννῃ. 1903 (χωριστοῦ τεύχους σ. 19).

δ') Ἐν ἔτει 1472 τὴν ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀρ. DCXXI Ἀνθολογίαν ἐπιγραμμάτων, ἧς ἐν φ. 66^α φέρονται τάδε· Τοῦτο τὸ κάλλιστον βιβλίον ἐστὶ ἔργον χειρῶν καὶ κτῆμα Δημητρίου Τριβώλη τοῦ Σπαρτιάτου. Ἐγράφη δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἐμῆς πατρίδος ἄλωσιν ἐν Ῥώμῃ, ἔτει ,σϞϞ', παρὰ καλλίστου ἀντιγράφου ἀντιγραφέν¹.

ε') Ἐν ἔτει 1481 τὸν ὑπ' ἀρ. 2182 κώδικα τοῦ Διοσκορίδου ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Ἐν τέλει τοῦ τετάρτου βιβλίου, φ. 87^α, ὁ βιβλιογράφος ἐσημείωσε τάδε·
 † Καὶ τοῦτο τὸ κάλλιστον καὶ ἀναγκαιότατον βιβλίον ἐγράφη χειρὶ Δημητρίου Τριβώλη τοῦ Σπαρτιάτου, μετὰ τὴν τῆς πατρίδος ἄλωσιν, ἐν Κερκύρᾳ ἔτει ,σϞϞϞϞ', μηνὶ Ἀπριλίῳ δ', Ἰνδικτιῶνος ιδ' : ~².

ς') Τὸν ὑπ' ἀρ. Ad. XV 9²⁶ κώδικα τῆς ἐν Μεδιολάνῳ βιβλιοθήκης Brera, περιέχοντα τὸν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ Παλαιολόγον συμβουλευτικὸν λόγον Γεωργίου τοῦ Γεμιστοῦ περὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ πραγμάτων. Καὶ δὲν φέρει μὲν ὁ κώδιξ οὗτος σημεῖωμα τοῦ Τριβώλη, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμέ-

¹ *Zanetti* Graeca D. Marci bibliotheca codicum manuscriptorum. Ἐν Βενετίᾳ. 1740 σ. 317. Παρὰ *Zanetti* φέρεται κακῶς *Τριβωλήτου* ἀντὶ *Τριβώλη* τοῦ. Ἐντεῦθεν κακῶς ἐνόμισεν ὁ *Vogel* ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθέντι πίνακι Ἑλλήνων βιβλιογράφων (ἐν τῷ *Serapeum* Τόμ. Ε' (1844) σ. 256 κ. ἐ.) καὶ κατ' αὐτὸν ὁ *Gardthausen* (*Griechische Paläographie* σ. 320), ὅτι ὁ Τριβώλης ἐλέγετο καὶ *Τριβωλήτης* (*Tribole* [-letes]).

² *Omont* Les manuscrits grecs datés des XV et XVI siècles de la Bibliothèque Nationale et des autres bibliothèques de la France ἐν τῇ *Revue des bibliothèques* Τόμ. Β' (1892) σ. 23.— Τοῦ αὐτοῦ *Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles*. Ἐν Παρίσι. 1887 σ. 11 καὶ Πίν. 18, ὅκου πανομοιότυπον τοῦ φ. 87^α, ἐν ᾧ τὸ σημεῖωμα τοῦ Τριβώλη. Ἐκ τούτου διώρθωσα μικρὰς τινὰς ἀνακρίβειας τῆς προτέρας ἐκδόσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ *Omont* ἐν τῇ *Revue des bibliothèques*. Ὅλως δὲ σφαιρὸν εἶνε τὸ ἔτος ,σϞμθ', ὅπερ ἔγραψεν ὁ *Legend*, ὁ πρῶτος ἐκδοὺς ἀτελῶς τὸ σημεῖωμα ἐν τῇ *Histoire de Tagiarierra... par Jacques Trivolis*. Ἐν Παρίσι. 1875 σ. 20 ἐν σημ. Καὶ ταῦτα ἐν ᾧ ἐν τῷ κειμένῳ τῆς αὐτῆς σελίδος, ἐν ᾧ ἐξέδωκε τὸ σημεῖωμα, ποιεῖται ὀρθῶς λόγον περὶ ἔτους 6989, ὅπερ ὅμοιως πεπλανημένως μεταγράφει εἰς 1480 ἀντὶ 1481. Ἄλλως δ' ὁ *Legend* μόνον τοῦτον τὸν κώδικα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Τριβώλη γεγραμμένων ἐγίνωκε, καθ' ἃ καὶ ὁ *Omont* ἀργότερον.

νον εικάζει ἐκ τῆς γραφῆς ὁ περιγράφας τοὺς κώδικας τῆς βιβλιοθήκης ἐκείνης κ. Martini¹.

Ἐν τῷ κώδικι Vaticanus graecus 1412 εὔρηται κατάλογος διαφόρων χειρογράφων, συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰάνου Λασκάρεως κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολὴν περιοδείαν περὶ τὸ 1492 καὶ ἐκδοθεὶς ὑπὸ τοῦ K. K. Müller². Ἐν αὐτῷ δ' εὔρισκομεν ἀναγεγραμμένα καὶ βιβλία ἀποκείμενα ἐν Ἀρτῇ ἐν τοῖς τοῦ Τριβολίου κυροῦ Δημητρίου. Καὶ δὲν γινώσκομεν μὲν ἄλλοθεν διατριβὴν τοῦ ἡμετέρου Τριβώλη ἐν Ἀρτῇ, ἀλλὰ πιθανώτατα ὁ ἀνὴρ, οὗ τὰ βιβλία ἀνέγραψεν ὁ Λάσκαρις, εἶνε αὐτὸς ἐκεῖνος καὶ οὐχὶ ἄλλος ὁμώνυμος. Εἶνε δὲ οἱ κώδικες ἐκεῖνοι, οὗς πάντας ἢ τοὺς πλείστους ἔγραψεν, ὡς δικαιούμεθα νὰ εικάσωμεν, αὐτὸς ὁ Τριβώλης, οἱ ἐξῆς κατὰ τὸν εἰρημένον κατάλογον·

— Παράδοσις εἰς τοὺς περσικοὺς κανόνας τῆς ἀστρονομίας.

— Ἰσαὰκ μοναχοῦ τοῦ Ἀργυροῦ τῷ Οἰναιώτῃ κυρῷ Ἀνδρονίκῳ μεθόδους αἰτήσαντι λογικὰς ἐκθέσθαι ἡλιακῶν καὶ σεληνιακῶν κύκλων καὶ τῶν τούτοις ἐπομένων.

— Ἐκ τῶν Ἡφαιστίωνος τοῦ Θηβαίου ἀποτελεσματικῶν καὶ ἐτέρων παλαιῶν περὶ τῆς τῶν ιβ' μοιρῶν ὀνομασίας καὶ δυνάμεως.

— Θεοφίλου περὶ καταρχῶν, πῶς δεῖ σκέπτεσθαι τὰς μεταφορὰς τῶν χρόνων καὶ τὰ συμβαίνοντα ἐν αὐτῷ καὶ τὰς δ' τροπὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή: Ἐπειδήπερ ἡ ἀρχὴ τοῦ χρόνου γίνεται τοῦ ἡλίου.

— Ἰατρομαθηματικὰ Ἐρμού τοῦ Τριςμεγίστου πρὸς Ἀμμωνα Αἰγύπτιον.

— Στεφάνου Ἀλεξανδρέως φιλοσόφου ἀποτελεσματικὴ πρα-

¹ Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche italiane Τόμ. Α' σ. 14.

² Neue Mittheilungen über Janos Laskaris und die Mediceische Bibliothek in τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen Τόμ. Α' (1884) σ. 379 κ. ἑ.

γματεία πρὸς Τιμόθεον τὸν αὐτοῦ μαθητὴν, πρόφασιν μὲν ἔχουσα τὴν νεοφανῆ καὶ ἄθεον νομοθεσίαν τοῦ Μωάμεθ, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα τῶν μελλόντων προαγορεύουσα, ταῦτα πάντα ἐν ἐνὶ βιβλίῳ.

— Δεξιπτον Πλατωνικοῦ φιλοσόφου εἰς τὰς Ἀριστοτελικὰς κατηγορίας ἀποριῶν τε καὶ λύσεων α' β' γ', ἀτελής.

— Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ ἐρωτικὸν βιβλίον τὸ κατὰ Ἀρίστανδρον καὶ Καλλιθέαν Ἰνδικὸν διὰ στίχων πολιτικῶν.

— Παροιμίαι ὧν ἀρχή: ἀγρὸς ἢ πόλις.

— Στίχοι Πισίδου τοῦ σοφοῦ Γεωργίου διακόνου τε τῆς θεοῦ ἐκκλησίας περὶ τῶν μεγίστων τοῦ θεοῦ κτισμάτων. Ἡ ἀρχή: ὦ παντὸς ἔργου.

— Στίχοι τοῦ Σταφιδάκη εἰς τὸν μέγαν στρατοπεδάρχη.

— Νικολάου ἐπισκόπου Μεθώνης ἀνάπτυξις τῆς θεολογικῆς στοιχειώσεως Πρόκλου τοῦ Λυκίου Πλατωνικοῦ φιλοσόφου πρὸς τὸ μὴ συναρπάζεσθαι τοὺς ἀναγινώσκοντας ὑπὸ τῆς ὑποφαινομένης αὐτῇ πενθανάγκης καὶ σκανδαλίζεσθαι κατὰ τῆς [ἀληθοῦς πίστεως].

— Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου (γρ. Κύρρου) θεραπευτικὴ τῶν Ἑλληνικῶν παθημάτων ἐν λόγοις δώδεκα α' περὶ πίστεως· β' περὶ ἀρχῆς· γ' περὶ ἀγγέλων καὶ τῶν καλουμένων θεῶν καὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων· δ' περὶ ὕλης τοῦ κόσμου· ε' περὶ φύσεως ἀνθρώπου· ς' περὶ τῆς θείας προνοίας· ζ' περὶ θυσιαῶν· η' περὶ τῆς τῶν μητέρων τιμῆς· θ' περὶ νόμων· ι' περὶ χρησμῶν ἀληθῶν· ια' περὶ τέλους κρίσεως· ιβ' περὶ πρακτικῆς [ἀρετῆς].

— Αἰνείου σοφιστοῦ διάλογος ὁ Θεόφρασιος. Κεφάλαια: ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων προβιοτή, ἔλεγχος τῆς παρ' Ἑλλησι λογομαχίας, ὅτι οὐ μεταβαίνει εἰς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ ἄλογα ζῶα ἢ ἀνθρωπεία ψυχῆ, καὶ περὶ προνοίας, διὰ τί τῶν τικτομένων τὰ πάθη· ὅτι χρήσιμον τῆς τελευτῆς τὸ διάφορον· ὅτι ἀθά-

νατοι αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί· ὅτι πεπερασμένοι, καὶ περὶ κόσμου γενέσεως καὶ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταβολῆς¹.

Μετὰ δὲ τὴν ἀναγραφὴν δύο κωδίκων ἀνηκόντων εἰς τὸν Ἄρτης Νεόφυτον ἔπονται πάλιν·

Ἐν τοῖς τοῦ Τριβολίου κυρίου Δημητρίου

— Ἐπιστολαὶ σοφῶν ἀνδρῶν διαφόρων.

— Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ εἰς τὴν ψυχογονίαν τοῦ Πλάτωνος.

— Ἡρασιτίωνος ἐγχειρίδιον.

— Δεξικὸν σημαντικὸν τῶν λέξεων τῶν δέκα ῥητόρων κατὰ στοιχεῖον.

— Ἡρακλείτου τοῦ Ποντικοῦ ἀλληγορίαι πρὸς τὰ περὶ θεῶν Ὀμήρω πεποιημένα καὶ ἀντιρρήσεις πρὸς τοὺς κατ' αὐτοῦ βλασφημήσαντας.

— Θεμιστίου σοφιστοῦ καὶ ἐπάρχου λόγος περὶ τῶν ἡτυχηκότων ἐπὶ Οὐάλεντος. Τοῦ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰρήνης Οὐάλεντι. Τοῦ αὐτοῦ προτρεπτικὸς Οὐαλεντινιανῶ νέω. Τοῦ αὐτοῦ ὑπατικὸς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰοβιανόν. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντίον. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐγκωμιάσαντος αὐτόν. Πρὸς τὴν γερουσίαν ἢ χαριστήριος αὐτόν ἀποδεικνὺς τὸν βασιλέα μάλιστα φιλοσοφίας μετέχοντα.

— Ἰσοκράτους Ἑλένης ἐγκώμιον.

— Σχόλια εἰς τὸ περὶ ζώων μορίων α' β' γ' δ'. Σχόλια εἰς τὸ περὶ ζώων πορείας. Εἰς τὸ περὶ μνήμης καὶ ἀναμνήσεως, ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως καὶ τῆς καθ' ὕπνον μαντικῆς. Ἐτι εἰς τὸ περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως. Εἰς τὸ περὶ ζώων κινήσεως. Εἰς τὸ περὶ μακροβιότητος καὶ βραχυβιότητος. Εἰς τὸ περὶ ζώων γενέσεως α' β' γ' δ' ε'. Εἰς τὸ περὶ γήρως καὶ νεότητος καὶ ζωῆς καὶ θανάτου καὶ περὶ ἀναπνοῆς.

— Τοῦ Φιλοπόνου σχόλια εἰς τὰ β' τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν.

¹ *K. K. Müller* ἐνθ' ἀν. σ. 393 κ.έ. Ἐν τῇ ἀνωτέρω ἀναδημοσιεύσει τῆς ἀναγραφῆς ταύτης παρελήφθησαν αἱ παρὰ *Müller* σημειούμεναι διάφοροι γραφαὶ τοῦ κώδικος.

— Στεφάνου φιλοσόφου Ἀλεξανδρείας εἰς τὰ β' τῶν Προτέρων ἀναλυτικῶν σχόλια, ἀτελές.

— Φιλοπόνου εἰς τὰ Πρότερα τῶν β' ἀναλυτικῶν.

— Ἐξήγησις Ἐφεσίου τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων.

— Δομνίου Δαρισσαίου τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων.

— Τοῦ μεγάλου λογοθέτου, οἶμαι· ἀνεγνώσθησαν διαφόρων ἀνδρῶν δόξαι διάφοροι περὶ ψυχῆς φιλοσοφησάντων, ὡς ἡ παρ-
οῦσα συγκεφαλαιουῖται συγγραφὴ ἐκλογή καὶ μάλιστα τῶν Ἀ-
ριστοτέλους περὶ αὐτῆς σπουδασμάτων περὶ ἐνεργειῶν καὶ πα-
θῶν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος καὶ τῆς κατ' αὐτὸ διαίτης λόγος
α' ἐν κεφαλαίοις κ', ἔτι περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ παθῶν τοῦ ψυ-
χικοῦ πνεύματος καὶ τῆς κατ' αὐτὸ διαίτης λόγος β' ἐν κεφα-
λαίοις ις'· συγγραφὴ (ἢ τελευταία λέξις διαγεγραμμένη).

- Παράφρασις εἰς τοὺς σοφιστικοὺς ἐλέγχους: Σκοπὸς τῷ
Ἀριστοτέλει εἰπεῖν περὶ τῶν σοφιστικῶν ἐλέγχων, οὐχ ἵνα αὐτοὶ
ἀπατῶμεν καὶ ἐλέγχωμεν καὶ μέχρι τοῦ: ἔλεγον τοῦτο παρὰ τὸ
δυνατὸν καὶ ἀναγκαῖον φάσκοντες γίνεσθαι τὸ σόφισμα.

Πλὴν δὲ τῶν κωδίκων τούτων ἐκέκτητο ὁ Τριβώλης καὶ τὸν
ὑπ' ἀρ. CCXXII κώδικα τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, περιέ-
χοντα τὸν Πορφύριον, τὸν Ἀμμώνιον καὶ τινὰς ἀριστοτελικὰς
συγγραφάς. Ἀναγινώσκονται δ' ἐν τέλει αὐτοῦ τάδε: Τοῦτο τὸ
κάλλιστον βιβλίον ἐμὸν ἐστὶ κτῆμα Δημητρίου Τριβώλη Πελο-
ποννησίου ἐκ Σπάρτης, ἐπριάμην δὲ καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἐμῆς
πατρίδος ἄλωσιν τῆς Λακεδαίμονος ποτ' εὐδαίμονος¹.

Τῷ Τριβώλῃ ἀπευθύνεται μία τῶν ἐπιστολῶν τῶν γραφεισῶν
ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Παλαιολόγου², ἐξ ἧς δεικνύεται
σαφῶς, ὅτι ὁ εἰς ὃν ἔγραψεν ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ἀνὴρ λόγιος.
Ἐπιστέλλων δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Μανουὴλ γράφει· αὐτὴν τὴν τοῦ

¹ *Hardt* ἐνθ' ἀν. Τόμ. Β' σ. 449. Ὁ *Hardt* ἀνέγνω κακῶς *Τριβωλῆ* ἀντὶ *Τριβώλη*.

² *Legrand* *Lettres de l'empereur Manuel Paléologue*. Ἐν Παρισίοις. 1893
σ. 12 κ. ἔ.

Πέλοπος ἦν οἰκεῖς νῦν, καὶ προσθέτει· ἔχουσαν γάρ μοι τὸν γλυκύτατον ἀδελφὸν καὶ φίλον καὶ υἱὸν, πῶς οἶει με ταύτην ποθεῖν ἰδεῖν; Κατὰ ταῦτα ἐγράφη ἢ ἐπιστολὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1399 καὶ 1407, καθ' ἃ διέτριβεν ἐν Πελοποννήσῳ τοῦτο μὲν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μανουὴλ Θεόδωρος Α' ὡς δεσπότης, τοῦτο δὲ ὁ υἱὸς τοῦ αυτοκράτορος Θεόδωρος, πρὶν ἢ διαδεχθῆ ὡς δεσπότην τὸν θείον. Ἄν δὲ ἀποδεχθῶμεν, ὅτι τοῦλάχιστον εἰκοσιπενταέτης ἦτο ὁ Τριβώλης ἐκεῖνος ὁ φίλος τοῦ αυτοκράτορος Μανουὴλ περὶ τὸ ἔτος 1405, εἶνε ὅλως ἀπαράδεκτος ὁ ταύτισμὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ βιβλιογράφου Δημητρίου Τριβώλη, ὅστις ἔγραψεν ἐκόμη κώδικας, καθ' ἃ εἶδομεν ἀνωτέρω, τῷ 1481, ἄρα ἐν ἡλικίᾳ ἑκατὸν καὶ ὑπερέκεινα ἐτῶν, τοῦθ' ὅπερ ὅλως ἀπαράδεκτον. Ἄλλ' οὐδαμῶς εἶνε ἀπίθανον ὁ Δημήτριος Τριβώλης γὰ ἦτο υἱὸς τοῦ ἄλλοθεν μὲν καταγομένου, ἔπειτα δ' ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκατασταθέντος (τὴν τοῦ Πέλοπος ἦν οἰκεῖς νῦν) ἀνταπεκριτοῦ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου. Ἄν ταῦτα ἔχωσιν οὕτως, ὁ Δημήτριος Τριβώλης ἦτο λόγιος υἱὸς λογίου πατρὸς, γέννημα δὲ ὦν καὶ θρέμμα τῆς Σπάρτης, ἐν ἣ πιθανώτατα ἐγεννήθη, εὐλόγως ἐκάλει ἑαυτὸν ἐν τοῖς βιβλιογραφικοῖς σημειώμασι Σπαρτιάτην ἢ Πελοποννήσιον ἐκ Σπάρτης. Διαβιώσας δ' ἐν τῇ πατρίδι ἐφ' ἕσον αὐτὴ ἦτο ἐλευθέρω, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν αὐτῆς ὑπέβαλεν ἑαυτὸν εἰς ἐκουσίαν ἐξορίαν, ἧς τὰ διάφορα στάδια μανθάνομεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων σημειωμάτων τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων. Καὶ δὴ τὸ μὲν κατ' ἀρχὰς βλέπομεν αὐτὸν τῷ 1462 ἐν Κέρκυρᾳ, εἰς ἣν ἀγνοοῦμεν πότε τὸ πρῶτον μετέβη, εἶτα δ' ἐν Γόρτυνι τῆς Κρήτης τῷ 1465, ἄγνωστον πότε μεταβάντ' αὐτόσε τὸ πρῶτον. Ὁμοίως δ' ἄγνωστος εἶνε ὁ χρόνος τῆς ἐκ Κρήτης μεταβάσεως αὐτοῦ εἰς Ῥώμην, ὅπου εὐρίσκομεν αὐτὸν τῷ 1472. Προτελευταῖος δὲ σταθμὸς μετ' ἀποτυχίαν ἰσως ὀριστικῆς ἐγκαταστάσεως ἐν Ἰταλίᾳ ὑπῆρξε καὶ πάλιν ἡ Κέρκυρα, ὅπου εὐρίσκετο ἄγνωστον ἀπὸ τίνος χρόνου τῷ 1481. Τέλος

δὲ πρέπει νάποδεχθῶμεν αὐτὸν περὶ τὸ 1492 διατρίβοντα ἐν Ἄρτῃ. Ἄγνωστα δὲ εἶνε τὸ τε ἔτος καὶ ὁ τόπος τοῦ θανάτου καὶ τὰ κατὰ τὸν οἶκόν αὐτοῦ. Συγγενῆς δ' αὐτοῦ πάντως, ἴσως δὲ υἱός, εἶνε ὁ Ἰάκωβος Τριβώλης ὁ τῷ μὲν 1540 ἐν Βενετία γράψας τὴν Ἱστορίαν τοῦ ῥὲ τῆς Σκώτζιας, βραχὺ δὲ μετὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐν Κερκύρᾳ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ταγιαπέρρα τὴν μετὰ τὰς ἐν Βενετία ἀρχαίας ἐκδόσεις ἀνατυπωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Legrand ἐν Παρισίοις τὸ μὲν πρῶτον τῷ 1869, τὸ δὲ δευτέρου τῷ 1872 καὶ τὸ τρίτον τῷ 1875¹. Ἀπόγονοι δ' αὐτοῦ εἶνε βεβαίως καὶ οἱ ἐν Κερκύρᾳ ἄλλοι Τριβῶλαι. Περὶ τούτων ἀντὶ πάσης ἄλλης εἰδήσεως δημοσιεύω τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου σταλεῖσάν μοι ἀπάντησιν τοῦ εἰδικωτάτου ἐρευνητοῦ τῶν κερκυραϊκῶν ἀρχείων κ. Λαυρεντίου Βροκίνη.

« Ἡ ἀποβίωσις τοῦ Δημητρίου Τριβώλη δὲν ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἀρχειοφυλακείῳ μας ἐγγράφων. Τὰ μόνα ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἐγγράφων τὰ δυνάμενα μικρὸν νά συντελέσωσιν εἰς εὔρεσιν ἀσημάντων τινῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ βίου προσώπων τινῶν εἶναι τὰ Πρακτικὰ τῶν Συμβουλίων τῶν Εὐγενῶν, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1440. Εἶναι δὲ ταῦτα ἀντίγραφα, διότι τὰ πρωτότυπα ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας ἐν ἔτει 1537, καὶ ταῦτα δὲ οὐκ ἀνελλιπῆ μέχρι σχεδὸν τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος. Τὰ δὲ κατόπιν εἶναι τὰ γνήσια πρωτότυπα.

« Ὁ Δημήτριος ἢ Δῆμος εἶνε ἀναντιρρήτως εἰς τῶν προγεννητόρων τοῦ ποιητοῦ Ἰακώβου. Εἰς στήριξιν τούτου συντελεῖ ἡ συχνὴ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους καρπούς τοῦ γενεαλογικοῦ

¹ Ἐν τῇ τρίτῃ ταύτῃ ἐκδόσει (Histoire de Tagiapierra poëme gree en vers trochaïques rimés par Jacques Trivolis publié avec une traduction française, une introduction et des notes) ὁ Legrand πραγματεύεται ἐν σ. 15 κ. ἐ. κατὰ σημειώσεις, σταλείσας εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ῥωμανοῦ ἐκ τοῦ ἀρχειοφυλακείου τῆς Κερκύρας, τὰ κατὰ τὸν Ἰάκωβον Τριβώλην καὶ τὰς ἀρχὰς ἃς οὗτος περιεβλήθη ἐν Κερκύρᾳ.

δένδρου τοῦ οἴκου τῶν Τριβωλῶν ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματος Δημήτριος.

«Ἐπειδὴ εἰργάσθη πολὺ πρὸς συναρμολόγησιν τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων, διατελῶ ἐν γνώσει μερικῶν εἰδήσεων λίαν δυσπορίστων ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἀνέγνωσα οὐκ ὀλίγας τῶν συμβολαιογραφικῶν πράξεων τοῦ Ἀρχειοφυλακείου μας τῶν ις', ιζ' καὶ ιη' αἰώνων, οἷον διανομὰς, προικοπαραδόσεις, ἀγορὰς κτημάτων, ἀπαλλοτριώσεις τοιούτων, πρὸς δὲ τὰ ἐν τοῖς πολυαρίθμοις Τόμοις τῶν Διαφόρων ἀντικειμένων τῆς πόλεως Κερκύρας (*Argomenti Diversi della Città di Corfù*, Πρακτικὰ τῶν Συμβουλίων τῶν Εὐγενῶν, ἐν οἷς μνημονεύονται οἱ παρόντες εἰς τὰς ἐνιαυσίους συγκροτήσεις τῶν συμβουλίων πρὸς ἐκλογήν τῶν ἑκατὸν πενήκοντα εὐγενῶν τῶν ἀποτελούντων τὸ μικρὸν Συμβούλιον, οἷτινες διεγίνοντο μεταξύ των διὰ πλειονοψηφίας τὰ διάφορα ἐγχώρια ὑπουργήματα.

«Ὁ Δημήτριος Τριβώλης ὁ ἐκ Σπάρτης οὐδαμῶς ἀναφέρεται εἰς τὰ πρακτικὰ ταῦτα. Ἐκ δὲ τούτου δῆλον ὅτι δὲν συμμετέσχε τοῦ Συμβουλίου τῶν Εὐγενῶν, ὡς βραδύτερον, δηλαδὴ ἐν ἔτει 1490, συμμετέσχε τούτου πρῶτος ἐκ τῆς οἰκογενείας Τριβώλη ὁ Μιχαήλ. Οὗτός ἐστιν ὁ τὸ πρῶτον κατὰ τὸ ἔτος 1490 προσγραφεὶς μεταξύ τῶν εὐγενῶν. Μετὰ δὲ τὸν Μιχαήλ (*Michele*) φαίνονται πολλοὶ, ἐν οἷς ὁ *Stamo Trivoli*, μεταξύ τῶν ἑκατὸν πενήκοντα Εὐγενῶν τῶν ἐτῶν 1509-1513, 1514 (φύλλ. 302 τοῦ *Volume V Argomenti Diversi*).

«Μετὰ δὲ τοὺς εἰρημένους φαίνεται ὁ Ἰάκωβος Τριβώλης, ὁ ποιητῆς, ἐν τοῖς Συμβουλίαις τῶν ἐτῶν 1520-1524 (φύλλ. 305, 307 τοῦ *Volume V Argomenti Diversi*), 1546, 1547 (*Volume 2^{oo} Argomenti Diversi*). Ἐν ἔτει 1548 ὁ Ἰάκωβος οὗτος φαίνεται ἀπόβιος ἐκ τῆς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ αὐτοῦ ἔτους μνείας τοῦ υἱοῦ του Δήμου, ἐν ἧ' πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ

πατὴρ αὐτοῦ τάσσεται συντετμημένη ἢ λατινικὴ λέξις quon-
dam (q^m Jacomo).

« Ἐν ἔτει 1549 φαίνονται εἰς τὰ αὐτὰ πρακτικὰ ὁ Γεώργιος
καὶ ὁ Μπένος, ἦτοι Βενέδικτος. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ οἱ Dimo
Trivoli q^m Stamo, Dimo q^m Giacomo, ἀμφότεροι ἀποτελέ-
σαντες μέρος τοῦ ἑκατονταπεντηκονταμελοῦς Συμβουλίου τῶν
Εὐγενῶν.

« Ταῦτα καὶ μόνον εἰμι ἐν θέσει νὰ γνωρίζω περὶ Τριβωλῶν
εἰς ἀρχαίαν ἐποχὴν ἀκμαστάντων. Ἡ δὲ μετὰ τὸν Ἰάκωβον
σειρὰ τῶν μελῶν τῆς ἐν λόγῳ οἰκογενείας πρέπει τὸ νῦν πρῶ-
τον νὰ καταστρωθῇ ἐκ τῶν περισωθέντων ἐγγράφων τοῦ Ἀρ-
χειοφυλακείου ».

Κατὰ τάνωτέρω εἰρημένα εἶνε προφανεστάτη ἢ καταγωγὴ
ἐκ Σπάρτης τοῦ Δημητρίου Τριβώλη, τοῦ γενάρχου τοῦ ἐν
Κερκύρα ὁμωνύμου οἴκου. Διὸ λίαν παράδοξα φαίνονται τὰ
γραφέντα ὑπὸ τοῦ κ. Λουδοβίκου Ippavitz, ὅστις ἐν τῇ περὶ
Κερκύρας συγγραφῇ αὐτοῦ ἐν τῷ πίνακι τῶν εὐγενῶν τῆς νή-
σου οἴκων, ὃν ἄλλως ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ γνωστοῦ περὶ Κερκύ-
ρας πονήματος τοῦ Ἀνδρέου Μαρμαρᾶ, μνημονεύων καὶ τοῦ
οἴκου Τριβώλη ὑποσημειώνει τάδε: Antica e nobile famiglia
oriunda da Genova e non da Sparta, come taluno aveva er-
roneamente pubblicato¹. Ὁ taluno δὲ οὗτος, ὃν οὕτως εἰρωνι-
κῶς ὑπαινίσσεται ὁ Ippavitz, εἶνε ὁ Legrand!

22.

1476-.....— Γεώργιος Ἑρμώνυμος.

Ὁ Γεώργιος Ἑρμώνυμος εἶνε τῶν πολυγραφεστάτων βιβλιο-
γράφων ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων,

¹ *Luigi Ippavitz Corcira antica e moderna*. Ἐν Βενετίᾳ. 1901 σ. 78.
Τὴν ἀνακοίνωσίν ταύτην ὀφείλω εἰς τὸν κ. Λαυρέντιον Βροκίνην.

ῆς καὶ μετέσχε δραστηριώτατα ὡς διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς, ἣν παρ' αὐτοῦ ἐδιδάχθησαν σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ Reuchlin καὶ ὁ Γουλιέλμος Βουδαῖος (Budé), οὗ τὸ ὄνομα εἰς Βοδέτον μετέγραψεν ὁ Ἑρμωνύμος¹. Κυρίως δ' ἔδρασεν ἐν Γαλλίᾳ, ἐλθὼν εἰς Παρισίους τῷ 1476, ὅπου πρῶτος ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν, πλείστους κώδικας ἐκγράψας καὶ ὑπάρξας τῶν πρώτων συντελεσάντων εἰς τὴν ἐν Παρισίοις διάδοσιν ἑλληνικῶν χειρογράφων². Διὸ οὐκ ὀλίγοι ὑπῆρξαν οἱ πραγματευθέντες τὰ κατ' αὐτὸν ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς καὶ βιβλιογράφον³. Μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὸ πλεῖστον διὰ βραχέων ὑπ' ἄλλων περὶ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου γραφέντα ἠξίωσεν αὐτὸν ὡς βιβλιογράφον εἰδικῆς μονογραφίας ὁ κ. Ἑρρίκος Ομόντ⁴. Ἡ κατὰ πάντα ἐξάίρετος αὕτη πραγματεία μὲ ἀπαλλάσσει μακροτέρου

¹ Ἴδε τὸ σημείωμα ἐν φ. 184^α τοῦ ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Κανταβριγίας Τετραευαγγέλου τοῦ φέροντος τὸν ἀριθμὸν LI-II 13, ἔχον ὡδε: *Ἐπιλειώθη ἡ παροῦσα βίβλος τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐν τῇ Γαλλίᾳ, ἐν τῇ πόλει τοῦ Παρισίου, δαπάναις Γουλιέλμου Βοδέτου τοῦ Παρισίως. Εἰς δὲ τοὺς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου διδασκόμεντας οὐκ ὀρθῶς τάσσει καὶ τὸν Μελάγχθωνα ὁ κ. Σάθας ἐν Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ σ. 69, καθ' ἃ παρετήρησεν ἤδη ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος (Ἐπανορθώσεις σφαλμάτων παρατηρηθέντων ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ τοῦ Κ. Σάθα. Τεργέστη. 1872 σ. 10).*

² *Eugène Müntz et Paul Favre La bibliothèque du Vatican au XVe siècle d'après des documents inédits. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. VI.*

³ *Börner De doctis graecis. Ἐν Λειψίᾳ. 1750 σ. 192 κ. ε. — Fabricius Bibliotheca graeca ἐκδ. Harles Τόμ. IA' σ. 635. — Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς ἐκδ. Γ. Κρέμου. Ἀθήνησι. 1872 σ. 87 κ. ε. — Morelli Bibliotheca manuscripta σ. 124 κ. ε. — Bernhardt Grundriss der griechischen Litteratur ἐκδ. δ'. Τόμ. Α' σ. 751. — Σάθα Νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἐν Ἀθήναις. 1868 σ. 67 κ. ε. — Egger L'Hellénisme en France. Ἐν Παρισίοις. 1869. Τόμ. Α' σ. 146. — Gardthausen Griechische Palaögraphie. Ἐν Λειψίᾳ. 1879 σ. 317, 323, 334. — Omont Fac-similés des manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις 1887 σ. 12. — Legrand Bibliographie Hellénique... aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1903 σ. 94, 101, 102, 125, 158, 249, 343, 344, 396.*

⁴ *Georges Hermonyme de Sparte, maître de Grec à Paris et copiste de manuscrits (1476) ἐν Mémoires de la Société d'Histoire de Paris et de l'île de France Τόμ. IB' (1885) σ. 65 - 98 μετὰ προσθηκῶν ἐν τῷ Bulletin τῆς αὐτῆς ἑταιρείας Τόμ. IG (1886) σ. 110. Ἀμφότερα ταῦτα ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἴδιον τεύχος (Ἴδε ἄνωτέρω σ. 311 σημ. 2), φέρον ἴδιαν ἀρίθμησην, εἰς δ' ἀναφέρονται αἱ κατωτέρω παραπομπαί.*

λόγου περί τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου διὸ περιορίζομαι εἰς συνοψισμόν αὐτῆς, ὀλίγα μόνον συμπληρόνων.

Ὁ Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἴσως ἀδελφὸς τοῦ Χαριτωνύμου κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκφρασθεῖσαν εἰκασίαν μου¹, ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ κατ' ἄγνωστον ἔτος. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπονομάζει Σπαρτιάτην ἐν δυοσὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων, τῷ ὑπ' ἀριθ. LI - II - 13. Ἐσαγγελίῳ τῆς ἐν Κανταβριγία Πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης, οὗ τὸ σημεῖωμα παρετέθη ἀνωτέρω², καὶ τῷ ὑπ' ἀρ. I 166 (160) Βαρβερινῷ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ, ὅστις περιέχει τὰ Μεθ' Ὀμηρον τοῦ Κοίντου Σμυρναίου, οὗ ἐν φ. 241⁶ ἀναγινώσκομεν τάδε· [Ἐ]τελειώθη τουτὶ τὸ βυβλίον ποίησιν περιέχον· Κυίντου τοῦ Καλαβροῦ ἐπιστρέψαντός μου ἐξ Ἀλβιώνης τῆς Βρητανικῆς νήσου ἐν πόλει τοῦ Παρισίου ἐν τῇ Γαλλίᾳ. χειρὶ Γεωργίου Ἑρμωνύμου τοῦ Σπαρτιάτου, πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως Σίξτου τετάρτου ἐπ' ἐλευθερία τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἰόρκης, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως αὐτος³, τρίτη φθίνοντος Ἑκατομβαιῶνος μηνὸς κατὰ Ἀθηναίους, ὃν Ἰούνιον ῥωμαῖστὶ καλοῦσιν⁴. Καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δὲ καὶ ἀφιερῶσει τῶν λατινικῶν μεταφράσεων, ἃς ἐνίστε προσέθετεν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιγραφόμενα ἑλληνικὰ κείμενα⁵, ἔγραφεν ἐνίστε τὸ Sparlanus⁵.

Ἄλλως δ' ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου γραφέντων κωδίκων πλὴν τῶν προμνημονευθέντων δύο, οὐ μόνον ἡ πόλις ἐν ἣ ἐγράφησαν καὶ τὸ ἔτος δὲν σημειοῦται, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ αὐτοῦ τὸ ὄνομα φέρεται. Ἄλλ' οὐχ ἥττον διαγινώσκονται εὐκόλως ἐκ τοῦ ἰδιορρυθμοῦ χαρακτηῆρος τῆς γραφῆς αὐτοῦ, ἐν ἣ χαρακτηριστικὰ εἶνε ἰδίως τὰ γράμματα γ, κ,

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 309.

² Ἴδε ἀνωτέρω σ. 326 σημ. 1.

³ *Omoné* Georges Hermonyme σ. 7.

⁴ Αὐτόθι σ. 6.

⁵ Αὐτόθι σ. 25.

ν, ς καὶ τὸ κεφαλαῖον Π¹. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι γνώρισμα ἔχουσιν οἱ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου ἐκγραφέντες κώδικες, μὴ σημειωθέν ὑπὸ τοῦ κ. Omont. Συνίσταται δὲ τοῦτο εἰς τὴν ἰδιάζουσαν δήλωσιν τῶν τετραδίων καὶ τῶν φύλλων. Οὕτως ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Ἑρμωνύμου, καθ' ἃ γίνεται δῆλον ἐκ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτοῦ γραφῆς, γραφέντι ὑπ' ἀρ. 41 κώδικι τῆς Ἀστικῆς βιβλιοθήκης τῆς Γενεύης εἶδον σημειούμενα τὰ τέσσαρα πρῶτα φύλλα ἐκάστου τετραδίου ἐν τῇ κάτω ᾧα ᾧδε: φύλλ $\bar{a}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} , φύλλ $\bar{\beta}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} , φύλλ $\bar{\gamma}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} , φύλλ $\bar{\delta}^{\text{ον}}$ τοῦ α^{δ} καὶ ἔπειτα ὁμοίως τὰ τέσσαρα πρῶτα φύλλα τοῦ $\beta^{\text{ον}}$, τοῦ $\gamma^{\text{ον}}$ καὶ καθεξῆς. Τὸ αὐτὸ δὲ παρατήρησα καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 642 κώδικι τῆς Ἀστικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βέρνης. Συνηθεστέρα δὲ εἶνε ἢ διὰ τοῦ $\bar{\alpha}^{\text{ον}}$ $\bar{\beta}^{\text{ον}}$ ἐν τε τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει ἐκάστου τετραδίου ἐν τῇ κάτω ᾧα δήλωσις αὐτῶν. Τοῦτο ἐσημείωσα ἐν τοῖς κώδιξι 642 καὶ 703 τῆς Ἀστικῆς βιβλιοθήκης τῆς Βέρνης καὶ ἐν τῷ κώδικι 340 τῆς βιβλιοθήκης Vadiana τοῦ ἐν Ἑλβετία Sⁱ Gallen, ὅπου ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς δηλώσεως τῶν τετραδίων περιορίζεται μόνον εἰς τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον. Ἐνίοτε δὲ οἱ ἀριθμοὶ οἱ δηλωτικοὶ τῶν τετραδίων εἶνε χρυσοὶ, ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 629 κώδικι τῆς ἐν Βέρνη βιβλιοθήκης.

Ἐνεκα δὲ τῆς ἐκ τῶν πλείστων βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων ἀπουσίας εἰδήσεων περὶ τῆς πόλεως καὶ τοῦ χρόνου τῆς γραφῆς τῶν κωδίκων ἐκάστων δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς διάφορους τόπους διαμονῆς καὶ τὰ διάφορα στάδια τοῦ βίου τοῦ Ἑρμωνύμου, ἰδίως μετὰ τὴν εἰς Παρισίους ἄφιξιν. Καὶ πρὸ αὐτῆς μὲν διέτριβεν ἐν Ῥώμῃ, ἄγνωστον ἀπὸ τίνος ἔτους μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πάπα Σίξτου Δ', ὅπου εὑρίσκομεν αὐτὸν τῷ 1476. Κατὰ τὸ ἔτος δ' ἐκεῖνο ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πάπα εἰς Ἀγγλίαν, ὅπως διενεργήσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἰόρκης Γεωργίου Nevill, ἀδελφοῦ τοῦ κό-

¹ Αὐτόθι σ. 11.

μιτος τοῦ Warwick, ὃν ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος Δ' ἐκράτει δεσμώτην ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν. Εἰς τὴν ἀποστολὴν δ' ἐκείνην τοῦ Ἑρμωνύμου ἀναφέρεται καὶ ἡ πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον ἐπιστολὴ τοῦ Ἀνδρονίκου Καλλίστου ἢ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Boissonade¹. Κατορθώσας δ' ὁ Ἑρμώνυμος τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ὑόρκης, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀγγλίας τὸ αὐτὸ ἔτος 1476 διὰ Βρυξελλῶν εἰς Παρισίους, ἀφ' οὗ πρότερον συκοφαντηθεὶς ἐφυλακίσθη².

Ἐγκατάσταθεις δ' ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1476 καὶ ἐπωφελούμενος τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καθυστέρησιν τῆς ἐκτυπώσεως ἐλληνικῶν βιβλίων, ἧτις μόλις τῷ 1507 ἤρξατο τὸ πρῶτον, ἀνέλαβε τὴν ἀντιγραφὴν καὶ προμήθειαν ἐλληνικῶν χειρογράφων, ἐλθὼν εἰς σχέσιν πρὸς πολλοὺς Γάλλους λογίους. Τούτων ἐπιφανέστατος ὑπῆρξεν ὁ Γουλιέλμος Βουδαῖος, ὁ δεύτερος μετὰ τὸν Reuchlin διαπρεπὴς μαθητὴς τοῦ Ἑρμωνύμου, εἰ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ Βουδαίου ὁμολογίαν ὁ Ἑρμώνυμος δὲν εἶχε τὴν σοφίαν ἣν ἐπετήδευεν ἐπιδεικτιῶν, οὐδ' ὠφέλησε τὸν μαθητὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἐλληνικῆς ὅσον ὁ ἔπειτα μεταβὰς εἰς Παρισίους Ἰωάννης Λάσκαρις³.

Μέχρι τίνος δὲ χρόνου διέτριψεν ἐν Παρισίοις ὁ Ἑρμώνυμος καὶ πότε ἀπέθανε δὲν γινώσκομεν. Διαμένων δ' ἐν Παρισίοις ἔγραψε πλείστους κώδικας, ὧν σώζονται νῦν ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα. Οἱ πλείστοι δ' αὐτῶν ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα κείμενα τὰ χρησιμεύσαντα εἰς τοὺς λογίους τῶν Παρισίων πρὸς μελέτην τῆς ἐλληνικῆς. Ποικιλώτατον δὲ εἶνε τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἔργα τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Φωκυλίδου, τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Αἰσχίνου, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Ἱπποκρά-

¹ Anecdota graeca Τόμ. Ε' σ. 120 κ. ἐ. Ἴδε αὐτὴν καὶ παρὰ τῷ *Migne* Τόμ. ΡΞΑ' σ. 1017 κ. ἐ.

² *Omont* Georges *Hermonyme* σ. 6-7.

³ Αὐτόθι σ. 8-9.

τους, τοῦ Γαληνοῦ, Κοίντου τοῦ Σμυρναίου, τὰ γεωγραφικά Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρέως, Εὐαγγέλια, συγγραφαὶ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, γραμματικά καὶ λεξικά ¹.

Τῶν κωδίκων τούτων τεσσαράκοντα τρεῖς καὶ μόνον σώζονται τὴν σήμερον ἐν Παρισίοις, οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε διεσπαρμένοι ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις, τρεῖς μὲν ἐν ἐπαρχιακαῖς πόλεσι τῆς Γαλλίας, ἑπτὰ ἐν Λουγδούνῳ τῆς Ὀλλανδίας, ἑπτὰ ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἑπτὰ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Εἶνε δὲ οἱ ὑπὸ τοῦ Ομοῦ διαγνωσθέντες καὶ ἀναγραφέντες οὗτοι κώδικες οἱ ἑξῆς·

Ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ Παρισίων ἑλληνικοὶ κώδικες οἱ ὑπ' ἀρ. 45, 55, 59, 98, 99, 100, 108-111, 327, 403, 932, 972, 1103, 1298, 1637, 1638, 1645-7, 2071, 2330, 2564, 2586, 2587, 2609, 2628, 2732, 2813, 2908, 2966, 3004, 3049, 3051, ὁ τοῦ τμήματος τῶν χειρογράφων Coislin 353, οἱ τοῦ ἑλληνικοῦ παραρτήματος (Supplement grec) 165, 167, 239, 542, 558 καὶ οἱ λατινικοὶ 7432 (φ. 270-5) καὶ 1707. — Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ὀπλοθήκης (Arsenal) τῶν Παρισίων 814 [1139] καὶ 8414. — Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ καρδινάλιου Μαζαρίνου ἐν Παρισίοις οἱ κώδικες 208 καὶ 727. — Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἰνστιτούτου ἐν Παρισίοις ὁ κώδιξ 3. — Ἐν τῇ Ἀστικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ γαλλικοῦ Albi ὁ κώδιξ 71. — Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ιατρικῆς σχολῆς τοῦ γαλλικοῦ Montpellier ὁ κώδιξ 415. — Ἐν τῇ Δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ τοῦ ὀλλανδικοῦ Λουγδούνου ὁ κώδιξ 51, ὁ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Vulcanius κώδιξ 2, οἱ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Vossius gr. 2, 24, 39, 53, 61, 65, 68, 71 εἰς φύλλον καὶ 74 εἰς τέταρτον καὶ ὁ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Σκαλιγέρου κώδιξ 71. — Ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἑλβετικῆς Βασιλείας ὁ κώδιξ A, IX, 24. — Ἐν τῇ Ἀστικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βέρνης οἱ κώδικες 287, 629, 642, 703. —

¹ Αὐτόθι σ. 10.

Ἐν τῇ Ἀστικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Γενεύης ὁ κῶδιξ 41. — Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Vadiana τοῦ ἐλβετικοῦ St Gallen ὁ κῶδιξ 340. — Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου ὁ Βουρνείαντις κῶδιξ 76 καὶ οἱ Ἀρλείανοι 3346 καὶ 3348 (λατινικοί). — Ἐν τῇ Πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Κανταβριγίας οἱ κώδικες Kx v. 35, Kx vi 23, LI ii 13. — Ἐν τῇ Βοδληϊανῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἀγγλικοῦ Ὁξωνίου ὁ Miscellaneus 154 καὶ ὁ Canonicianus gr. 33. — Ὁ ἄλλοτε ἐν τῷ ἀγγλικῷ Asburnham place κῶδιξ Barrois 293. — Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ λόρδου Philipps ἐν Cheltenham τῆς Ἀγγλίας ὁ κῶδιξ 1556. — Ἐν Ῥώμῃ ὁ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ Βαρβερινὸς I 166¹.

Ἐν τέλει σημειωθήτω, ὅτι ὁ κ. Omont ἐξέδωκε δύο πανομοιότυπα κωδίκων γραφέντων ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἑρμωνύμου, τοῦ φ. 72⁶ τοῦ κώδικος 972 τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων² καὶ τοῦ φ. 2^a τοῦ κώδικος 1647 τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης³

23.

1480. 1487.— Δημήτριος Ῥαοῦλ Καβάκης.—

Ἐμμανουὴλ Καβάκης.

Ὁ Δημήτριος Ῥαοῦλ Καβάκης ἔγραψε καὶ ἐκέκτητο

α') Τὸν ὑπ' ἀρ. 1293 Vaticanus graecus, χαρτῶν, περιέχοντα τὸν Θουκυδίδην καὶ τὰ Ἑλληνικά τοῦ Ξενοφῶντος καὶ φέροντα ἐν φ. 419^a τὸ σημείωμα τόδε: *Δημητρίου Ῥαοῦλ Καβάκη Σπαρτιάτου καὶ Βυζαντίου: ἐγράφη μετὰ τὴν τοῦ*

Omont Georges Hermonyme σ. 13 μετὰ συμπληρωμάτων ἐκ τῶν **Τοῦ αὐτοῦ** Addenda ἐν τῷ Bulletin de l'Histoire de Paris et de l'Île de France Τόμ. ΙΓ' (1886) σ. 110-113.

¹ *Omont* Georges Hermonyme σ. 12.

² *Omont* Fac-similés des manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίῳ. 1887 Πίναξ 22.

Βυζαντίου ἄλωσιν, ἔτος κζ': (= 1486): οὐ καληγράφος ἀλλ' ἐξ ἀρχοντικῆς τάξεος συκλητικῆς: ἐν Ῥώμῃ: ἐγγραφή¹:

β') Τὸν πρὸς τὸν ἀνωτέρω κώδικα συνδυαζόμενον Vaticanus graecus 988, περιέχοντα ὁμοίως τὰ Ἑλληνικὰ τοῦ Ξενοφῶντος, ἐν ᾧ φέρεται ἐν φ. 1^α τὸ σημείωμα Δημήτριος Ἑλλήν Λακεδαιμόνιος. Τὸ αὐτὸ δὲ σημείωμα ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐν τέλει Εὐχῆς πρὸς τὸν ἥλιον, γεγραμμένης ἐπὶ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους φύλλου ἀγράφου προηγουμένου τῶν Ἑλληνικῶν². Εὐρηται δ' ἡ εὐχὴ αὕτη καὶ ἐν φ. 2^α τοῦ Μοναχείου κώδικος CCXXXVI, περὶ οὗ ὁ λόγος κατωτέρω.

γ') Τὸν Vaticanus Graecus 1359, περιέχοντα τὸν Ἡρόδοτον³. Ἐν αὐτῷ εὐρηται ἐν φ. 491⁶ τὸ σημείωμα τότε Πληροσμένου τοῦ τρίτου ἔτους τοῦ πάπα ἠνιζεσίου⁴, ἔχωμεν ἐν τῇ Ῥώμῃ χρόνους κα. Ἐν δὲ τῷ φ. 486⁶ ἀναγινώσκομεν τάδε: Δημητρίου Ῥαοῦλ Καβάκη Σπαρτιάτου καὶ Βυζαντίου: Ἐγγραφή ἐν Ῥώμῃ ἐν ᾧ χρόνῳ (ἄνωθεν ἔτει) Ὀιρωντῶ Τούρκοι κατέλαβον. Κάτωθεν δὲ τοῦ σημειώματος τούτου, ὅπερ φαίνεται ἀναθεωρηθὲν, ἐγράφησαν ἐκ νέου καθαρώτερον τάδε: Ἐγγραφή ἐν Ῥώμῃ ἐν ᾧ ἔτει Ὀιρωντῶ Τούρκοι κατέλαβον⁵. Ἐπονται δ' ἐν τέλει τοῦ κώδικος ἐν μὲν φ. 486⁶ «Δημητρίου εὐχῆ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας», ἐν δὲ φ. 487⁶ «Δημητρίου πρὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν» κτλ. Ταῦτα δὲ προσετέθησαν κατόπιν

¹ *De Stefani* I Codici Vaticani delle Elleniche di Senofonte ἐν τοῖς Studi Italiani di filologia classica Τόμ. Θ' (1901) σ. 238. Μετὰ τινῶν μικρῶν διαφορῶν καὶ παρὰ *Nolhae* (La bibliothèque de Fulvio Orsini. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. 147), ὅστις οὐκ ὀρθῶς λέγει τὸν κώδικα γραφέντα τῷ 1479 ἀντὶ τοῦ 1480.

² *De Stefani* ἐνθ' ἀν. — *P. de Nolhae* ἐνθ' ἀν.

³ *Gardthausen* Griechische Paläographie σ. 319.

⁴ ἠνιζεσίου κατὰ τὴν ἐπισταλεισάν μοι ἀνάγνωσιν τοῦ διδάκτορος κ. Ἰωάννου Mercati: ἠνιζεσίου *Nolhae*.

⁵ Τοῦ σημειώματος τούτου μνείαν ἀπλήν ποιεῖται ὁ *Legrand* Cent-dix lettres grecques de François Filelfe. Ἐν Παρισίοις 1892 σ. VIII, τὸ δὲ κείμενον τῶν σημειωμάτων ἀπέστειλέ μοι προθύμως κατ' ἐμὴν παράκλησιν ὁ ἐν τῇ Βατικανικῇ βιβλιοθήκῃ διδάκτωρ κ. Mercati, διαφέρον ἐν τισὶ τῆς ἐκδόσεως παρὰ τῷ *Nolhae* ἐνθ' ἀν. σ. 146.

δι' μέλανος ὠχροτέρου. Πιθανῶς δὲ τὸ σημείωμα πληρουμέ-
 νου κτλ. ἀναφέρεται εἰς τὸν χρόνον τῆς προσθήκης ταύτης,
 ὄχι δὲ τῆς γραφῆς τοῦ ὄλου κώδικος μέχρι τοῦ φ. 486⁶»¹.
 Κατὰ ταῦτα ὁ μὲν ὄλος κώδιξ ἐγράφη τὸ ἔτος τῆς ὑπὸ τῶν
 Τούρκων ἀλώτεως τοῦ Ὑδροῦντος, ἤτοι τῷ 1480, ὡς ὀρθῶς ση-
 μειόνουσι ὁ Legrand² καὶ ὁ Nolhac³, τὰ δ' ἐν τέλει πρόσ-
 θετα μετὰ τοῦ σημειώματος πληρουμένου κτλ. ἐγράφησαν
 ἑπτὰ ἔτη κατόπιν, ἄρα τῷ 1487, πρὸς δ' ἔτος συμπίπτει τὸ
 τρίτον ἔτος τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Ἰννοκεντίου⁴, τοῦθ' ὅπερ δὲν
 παρέτήρησεν ὁ Legrand, συνταυτίζων τὰς χρονολογίας τῶν
 δύο σημειωμάτων. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τῶν ἐτῶν 1480 καὶ 1487
 χρόνῳ εὐρίσκομεν τὸν Δημήτριον ἐν Ῥώμῃ τῷ 1482 δανει-
 ζόμενον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ κώδικα τοῦ Στρά-
 βωνος⁵.

δ') τὸν Vaticanus Graecus 173, περιέχοντα τὰ πρῶτα δέκα
 βιβλία τοῦ Στράβωνος καὶ τὰ Πυθαγορικά ἔπη τὰ καλούμενα
 χρυσᾶ, ὧν ἐν τέλει ἐν φ. 346⁶ εὔρηται τὸ ἐξῆς σημείωμα·
*Πληρουμένου τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἀρχιερατείας τοῦ πάπα ἡν-
 τζενοίου ἔχωμεν εἰς τὴν Ῥώμην ἀφ' ὧν ἤλθωμεν κα ἔτος: δη-
 μήτριος.* Κατὰ ταῦτα ὁ κώδιξ οὗτος ἐγράφη τῷ 1487.

Τὰ δ' ἐν τῷ Βατικανικῷ κώδικι λείποντα βιβλία τοῦ Στρά-
 βωνος, πρὸς δ' αὐτοῖς καὶ τὴν μονώδιαν τοῦ Γεμιστοῦ ἐπὶ

¹ Καὶ ταῦτα κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ διδάκτορος κ. Mercati.

² Ἐνθ' ἀν.

³ Ἐνθ' ἀν.

⁴ Nolhac Ἐνθ' ἀν.

⁵ Müntz καὶ Fabre La Bibliothèque du Vatican au XVe siècle. Ἐν Πα-
 ρισίοις. 1887 σ. 286. Ἡ περιωθηθεῖσα ἀπόδειξις τοῦ Δημητρίου περὶ τοῦ δανεισμοῦ
 ἐξεδόθη αὐτόθι οὐκ ἄνευ ἀνορθογραφῶν, πιθανῶς δὲ καὶ παραναγνώσεων, ἃς ἐπαν-
 ορθόνω ὡδε ἐν παρενθέσει· Ἐγὼ Δημήτριος Ῥαλλί (Ῥαούλ) ὁ Καβάβης (Καδά-
 κης) ἔλαβον παρὰ Βαρθαλωμέου βιβλίον τοῦ Στράβωνος διὰ χρόνον τὴν ἔχω, καὶ
 ἔφηκα (ἄφηκα;) καὶ ἐγὼ ἔτερον βιβλίον Στράβωνος (Στράβωνος) εἰς τὴν βιβλιοθή-
 κην πρὸς τὸν Δημήτριον δ φιλῶ (ὀφείλω) δὲ ἐγὼ νὰ γυρίσω τὸ βιβλίον τοῖς (τοῦ)
 Στράβωνος ὅπερ ἔλαβον καὶ λαβὴν (λαβεῖν) τὸ ἡμέτερον βιβλίον ὅποιον ἤφικα (ὀποῖον)
 ἄφηκα) εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Στράβωνος. Δημήτριος.

τῇ Ἑλένη Παλαιολογίνῃ, τῇ συζύγῳ τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου, περιέχει

ε') Ὁ κώδιξ 3062 (H III. 125 Ms) τῆς ἐν Πάρμα Παλατινῆς βιβλιοθήκης, ἀνηκῶν ποτὲ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἰωάννου Βερνάρδου de Rossi. Ἐν δὲ φ. 244^a τοῦ κώδικος εὔρηται τὸ σημείωμα *Δημητρίου Ἑλληνας*, εἰς ὃ δι' ἄλλης χειρὸς προσετέθη *Λακεδαιμονίου*¹.

Ἡ δὲ ταυτότης τοῦ γραφέως καὶ τὸ ὁμοιογενὲς τῶν σημειώσεων τῶν ἐγκατεσπαρμένων ἐν τῷ κειμένῳ ἀμφοτέρων τῶν κωδίκων ἔπεισαν τὸν Kramer, μελετήσαντ' ἄμφω τοὺς κώδικας χάριν τῆς ὑπ' αὐτοῦ παρασκευασθείσης ἐκδόσεως τοῦ Στράβωνος, ὅτι οἱ δύο οὗτοι κώδικες ἦσαν ποτε συνηνωμένοι καὶ συναπετέλουν τὸ ὅλον τῆς συγγραφῆς τοῦ γεωγράφου. Διὸ ἔγραψεν ἐν τῷ κενῷ ἐπὶ περγαμηνῆς παραφύλλῳ, φ. 1^a τάδε: *Romae, in bibliotheca Vaticana (N° 173) asservatur codex, libros decem priores Geographiae Strabonianae continens, ejusdem formae, atque eadem in carta. eadem manu scriptus qua parmensis hic: et notularum in utroque passim textui additarum eadem est indoles; in fine denique Vaticani, sit ut hujus parmensis, descriptoris ac possessoris δημητρίου ἔλληνας legitur nomen ita ut duos hos codices conjunctos quedam fuisse, atque integrum Strabonis opus composuisse probabile sit.*

In volumine Vaticano praeter Straboniana exstant πυθαγορικά ἔπη τὰ καλούμενα χρυσᾶ ab eodem Demetrio scripta in quorum fine tum leguntur haec: πληρουμένου τοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἀρχιερατείας τοῦ πάπα Ἰντζενσίου ἔχομεν εἰς τὴν ρώμην ἀφ' ὧν ἤλθομε κα ἔτος. Demetrium sub finem saeculi XV. vixisse, et pythagorica, atque haud dubie Straboniana quoque haec tertio pontificatus Innocentii VIII anno descri-

¹ *Martini* Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche Italiane. Tom. A' μέρ. α'. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1893 σ. 199. Ὁ κώδιξ φέρει παρὰ τῷ Martini ἀριθμὸν 7 τοῦ Fondo De-Rossiano.

psisse, liquet. Quae confirmantur dicta quadam ad locum libri XIII à Demetrio adjecta, in qua Sixti II et bibliothecae vaticanae ab eo institutae mentio fit. Dicit enim ὡςπερ οἱ πρὸ σίστου τοῦ πάππα ἀρχιεροῖς. συνήξαν μὲν, ἔμενον δὲ ἄχρηστα· ἀλλ' οὕτως καὶ ταῦτα εἰς φῶς ἤγαγεν, φιλανθρωπὸς ποιὸν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ πρὸς ταῦτα· καὶ τὴν ἔνδοξον βιβλιοθήκην ἔτελίσειεν.

Gustavus Kramer prussianus¹.

Ἡ λέξις prussianus τῆς ὑπογραφῆς εἶνε διαγεγραμμένη καὶ ἀνώθεν αὐτῆς δι' ἄλλης χειρὸς εἶνε γεγραμμένον borussus. Τίς δὲ ἡ χεὶρ αὕτη γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ διὰ κοκκίνων γραμμάτων παρατεθειμένου σημειώματος 26 Jun. 1836 AP. Δηλοῦσι δὲ τὰρχικὰ γράμματα τοῦ διορθώσαντος AP τὸν τότε διευθύνοντα τὴν βιβλιοθήκην τῆς Πάρμας A. Pezzana.

Τὸν δὲ λόγον, δι' ὃν προέβη εἰς τὴν διόρθωσιν ταύτην ὁ Pezzana, ἐξηγεῖ ἐπιστολὴ τοῦ Kramer παρεντεθειμένη μετὰ τῶν φ. 1 καὶ 2 τοῦ κώδικος καὶ διευθυνομένη Al dottino e chiarino Signore il Signore Cavaliere A. Pezzana Bibliotecario della real biblioteca a Parma "Ἐχει δ' ἡ ἐπιστολὴ ὧδε·

Li 25 Sera

Non posso lasciare Parma senza incomodare Vostra Signoria ancor una volta, ma la somma di Lei gentilezza m' ha reso ardito Ecco l'affare. Appena sortito della biblioteca mi sono accorto che nella piccola notitia, sopra il codice straboniano ho commesso un errore ridicolo e di nessuno rilievo, perchè riguarda soltanto me stesso, ma che mi tormenta non-

¹ Τὸ σημεῖωμα τοῦτο τοῦ Kramer, ὅπερ ἀντέγραφα τῷ 1903, ἀντέγραψε πρὸ ἐμοῦ καὶ ἐξέδωκεν ὁ E. Martini (Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle Biblioteche Italiane. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1893 σ 198 κ. ἑ.). Εὗρηται δὲ τὸ σημεῖωμα ἐν φ. 81^ο τοῦ κώδικος τῆς Πάρμας, ἐξ οὗ ἐγὼ ἀποκατέστησα ἀνωτέρω τὰς αὐτογράφους ἀνορθογραφίας τοῦ Καδάκη, ἃς εἶχε παραλείψει ὁ Kramer, ἐν μέρει δ' ἐσημείωσεν ὁ Martini ἐνθ' ἄν.

dimeno un tantino. Ho messo sottoscrivendo, come Lei desiderava, il mio nome G. K. *prussianus*!! mescolando l'italiano ed il latino d'una maniera veramente barbara, nel nome stesso della mia patria. Ma sono troppo facili simili errori a noi altri forestieri, mentre che stano in Italia, principalmente in queste cose che si scrivono quasi senza pensare. Risento però un po' di vergogna, e Lei mi obbligherebbe molto se scancellasse quel fatale *prussianus* affatto, e rimettesse il *borussus* al suo luogo. Lei riderà, ma scuserà il suo devotissimo servidore

Gustavo Kramer,

non già *borusso*, ma *prussiano*.

Ecco adesso le lingue ben distinte¹.

Ἐν δὲ φ. 249² τοῦ κώδικος τῆς Πάρμας ἔγραψεν ὁ Καβάκης τὰδε· Τῇ παρελθούσῃ νικτῇ ἴδον κατόναρ· ὅτι εἰς τόπον τινὰ συνευρέθημεν μετὰ τοῦ φιλοσόφου Πλήθωνος καὶ οὐπω τινὸς ἄλλου λόγου ριθέντος, φησὶ πρὸς ἐμὲ Πλήθων, τὴν ἀλήθειαν ἤπες· ἐγὼ δὲ σινεσιτάλην καὶ ἀφικρόμην σιοπὸν, δοξάζον εἶνα λέξι καὶ τί πλέον πρὸς τὸ να καταλάβο τί καὶ πρὸς τί βουλετε ὅπερ ἔφη ὄμος οὐδὲν ἄλλο ἤρικεν· ὅς ἐν ὀλίγο δὲ, ἐγέρθηκα· δημήτριος. Ἐπονται δὲ «δρισμὸς ῥητορικῆς», βραχεῖα σημειώσεις ἀρχομένη διὰ τῶν λέξεων Ὡσπερ οἱ Ἕλληνες ἐλέγοντο γραικοὶ καὶ εὐχὴ τεσσάρων στίχων, ἧς ἡ ἀργὴ μήτηρ μὲν³.

ς) Τὸν ἄνευ χρονολογίας Vaticanus Graecus 1343, περιέχοντα τὰ Ἠθικά Νικομάχεια καὶ ἄλλας συγγραφὰς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὧν ἐν τέλει διάφορα βιβλιογραφικὰ σημειώματα τοῦ Δημητρίου Ραοῦλ Καβάκη⁸.

ζ) Τὸν ἐν Μονάχῳ κώδικα CCXXXVI, περιέχοντα ἔργα

¹ Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀπλὴν μναίαν ποιεῖται ὁ Martini ἐνθ' ἄν. σ. 199.

² Martini ἐνθ' ἄν. σ. 200.

³ Nollac La bibliothèqne de Fulvio Orsini σ. 147.

Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Πλήθωνος, Ξενοφῶντος, Λουλιανού καὶ ἄλλων.

Ἐν φ. 1^α γέγραπται τὸ σημείωμα τόδε: Ἡ βίβλος ταύτη ἐστὶν κτῆμα ἐμοῦ Δημητρίου Ῥαοῦλ τοῦ Καβάκη Σπαρτιάτου καὶ Βιζαντίου¹. Πρὸς δὲ ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἐξῆς: Ἰδῶν τὸ τέρμα τὴν χάριν Θεῶ δίδου. Δημήτριος Ῥαοῦλ ὁ Καβάκης, Σπαρτιάτης καὶ Βυζάντιος². Ἐν δὲ φ. 2^α περιλαμβάνεται «Εὐχὴ Λακεδαιμόνος τινος ἐπίμερος», ἧς ἡ ἀρχὴ Θεὲ αἴτις πάντων καλῶν, ἡ αὐτὴ καὶ ἐν τῷ Vaticanus Graecus 988. Ἐν δὲ φ. 270^ο τοῦ κώδικος εὐρίσκουμεν τὸ σημείωμα τόδε: Δημητρίου Ῥαοῦλ τοῦ Καβάκη Ἕλληνός τε καὶ Θρακός³. Ἐν δὲ φ. 1^α μεταξύ πολλῶν δοκιμίων κονδυλίου Δημήτριος Ἕλλην, Λακεδαιμόνιος.

Οὐκ ὀλίγα ἐν τῷ κώδικι εἶνε γεγραμμένα χειρὶ αὐτοῦ τοῦ Καβάκη, ἐν οἷς ἡ «Εὐχὴ Λακεδαιμόνος τινος ἐπίμερος», φέρουσα καὶ διορθώσεις δι' ἄλλης μελάνης. Τὴν χεῖρα δὲ αὐτοῦ προδίδουσι καὶ τὰ ἐν φ. 3^α - 4^β ἐπιγράμματα εἰς Βησσαρίωνα, εἰς Θεόδωρον Γαζῆν καὶ εἰς Πλήθωνα. Ἄνωθεν τοῦ δευτέρου τούτων τὸ σημείωμα τόδε: τοῦ ἀνδρονίκου καὶ σοφοῦ τοῦ καλλίστου: ταῦτ' ἀλέγον οὐ χάρις ἀλλ' ἀληθεία: Δημήτριος.

Ἐν δὲ φ. 4^β χειρὶ τοῦ αὐτοῦ φέρονται γεγραμμένα ταῦτα: Ἐρώτις πρὸς Τούρκους λεπτοῦς τίνι λόγῳ τὴν πουρνητικὴν σας εὐχὴν πίοιτε τὴν πολλὰ πουρνόν: ἀπολογίθησαν πρὸς τὸ νά μηδὲν δόξομεν ὅτι ποιοῦμεν ταύτην πρὸς τὸν ἥλιον.

Τὸ σημείωμα τοῦτο δεικνύει καταφανῶς τὰς τε ἀνορθογραφίας ἐν τῇ γραφῇ τοῦ Καβάκη καὶ τὸ πελοποννησιακὸν ἰδίωμα

¹ *Hardt* Catalogus codicum manuseriptorum graecorum Bibliothecae regiae Bavaricae. Τόμ. Γ' σ. 328. Τὸ σημείωμα ἀναγράφεται ἀνωτέρω κατ' ἐμὸν ἀπόγραφον πιστότερον ἢ παρὰ τῷ *Hardt*.

² *Hardt* ἐνθ' ἀν. σ. 329.

³ Παρὰ τῷ *Hardt* οὐκ ὀρθῶς Καβακῆ.

τῶν χρόνων αὐτοῦ, οὗ πείραν λαμβάνομεν καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω παρατεθέντος σημειώματος τοῦ κώδικος τῆς Πάρμας.

η) τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ ἐν Μοδένῃ κώδικος 144 (α. Τ. 8, 12), περὶ οὗ ἴδε ἀνωτέρω σ. 185, ἀπὸ φ. 170-181 κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ Puntioni.

Περιέχονται δ' ἐν τοῖς φύλλοις τούτοις τὰ ἐξῆς: 1) «Θεώρημα Δημητρίου Ἑλληνοσ Λακεδαιμονίου», ὑφ' ἣν ἐπιγραφὴν περιλαμβάνονται διάφορα ἀποφθέγματα ἀρχαίων φιλοσόφων συλλεχθέντα ὑπὸ τοῦ Καβάκη. 2) Γεωργίου Γεμιστοῦ ἐπιστολαὶ δύο, ἡ μὲν «Τῷ αὐθέντῃ καὶ υἱῷ μου κυρ Δημητρίῳ Ραοῦλ τῷ Καβάκῃ», ἡ δὲ «τῷ αὐθέντῃ καὶ ἀδελφῷ μου κυρ Γεωργίῳ τῷ Σχολαρίῳ». 3) Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν Θεοφυλάκτου τοῦ Σιμοκάττου ἢ τοῦ Σωσιπάτρου πρὸς Τέρπανδρον. 4) Γεωργίου Σχολαρίου ἐπιστολὴ «Τῷ αὐθέντῃ μου τῷ ἀδελφῷ μου κυρῷ Δημητρίῳ Ραοῦλ τῷ Καβάκῃ». 5) Ματθαίου Καμαριώτου ἐπιστολὴ «Τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ ἄρχοντι ἡμετέρῳ αὐθέντῃ κυρῷ Δημητρίῳ Ραοῦλ τῷ Καβάκῃ». 6) Σημειώματα περὶ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. 7) Γαβριὴλ ἱερομονάχου ἐπιστολὴ «Τῷ εὐγενεστάτῳ . . . τῷ σνὶ . . . ωτάτῳ ἄρχοντι κυρῷ Δημητρίῳ Ραοῦλ τῷ Καβάκῃ»¹. Τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἢ τοῦ Ματθαίου Καμαριώτου καὶ ἢ τοῦ Γεωργίου Σχολαρίου πρὸς τὸν Καβάκην εὑρηνται ἐκδεδομένα ὑπὸ τοῦ Legrand². Τὰς δὲ λοιπὰς ἀντιγράψας ἐν ἔτει 1903 θέλω ἐκδώσει ἀλλαχοῦ. Ἐν ταύταις ὁ μὲν Καμαριώτης εὐχαριστεῖ τὸν Καβάκην διὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ σταλὲν σύγγραμμα τοῦ Γεμιστοῦ περὶ ἀρετῶν, ὁ δὲ Γαβριὴλ ὁ ἱερομόναχος συγχαίρει αὐτῷ μεταδάντι εἰς Βυζάντιον καὶ ἰσχύοντι παρὰ τῷ βασιλεῖ, πιθανῶς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

¹ *Allen*. Notes upon greek manuscripts in Italian libraries. Ἐν Λονδίῳ 1890 σ. 15 κ.έ.—*Puntioni* Indice dei codici greci della Biblioteca Estense di Modena ἐν τοῖς Studi Italiani di filologia classica. Τόμ. Δ' (1896) σ. 477 κ.έ. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν ἐπιστολῶν φέρονται ἐνταῦθα πλήρεις κατὰ τὸ ἐμὸν ἀπόγραφον.

² Cent-dix lettres grecques de François Filelfe. Ἐν Παρισίῳ 1892.

Ἐν δὲ φ. 147⁶ ἐν ὑποσημειώματι Λόγου τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ ἐπὶ τῆς τελευταῖης τοῦ μεγάλου λογοθέτου (Μετοχίτου) εὐρίσκονται τάδε· Οὗτος ἔφη πρίγκηψ ὁ Χιλᾶς ἀνὴρ ἐπιστήμων καὶ τήμιος ἄρχων, ὅτι Πλήθων ὁ σοφὸς ἔφη πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν ἐξιγαιτῶν τῆς μεγάλης συντάξεως· ἢ τι θέλουν ἄς λέγουν, οὐδὲς ἔφθασεν τὸν μέγαν λογοθέτην τὸν Μετοχίτην. Ὑπάρχει δ' ἐν τῷ κώδικι ἐν φ. 130⁵ καὶ ἐπιστολὴ τοῦ «Μανουήλ Ῥαούλ τῷ Μετοχίτῃ», ἀντιγεγραμμένη ὁμοίως χειρὶ τοῦ Καβάκη καὶ ἄλλη τις δ' ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἀνώνυμον μαθητὴν ἐν φ. 152^α. Τὸ δὲ περὶ τοῦ Μετοχίτου ἐνδιαφέρον τοῦτο τοῦ Καβάκη προήρχετο ἔνεκα τῆς συγγενείας πρὸς αὐτὸν, ἐπειδὴ ἦτο πρὸς μητρὸς τριεγγονος αὐτοῦ. Παρέχει δ' ἡμῖν αὐτὸς ὁ Καβάκης ἐν τῇ ᾧα τοῦ φ. 152^α καὶ τὰ ἐξῆς γενεαλογικὰ περὶ τοῦ ἰδίου οἴκου σημειώματα. Ἦν πρὸς μητρὸς ^απρώπαπον ἡμέτερον, θεόδωρον τὸν μετοχήην· θεόδωρος· ^βδημήτριος· ^γθεόδωρος· ^δδημήτριος· ^εμήτηρ ἐμῆ· ^ςδημήτριος· ^ζμανίλιος¹. Ἐντεῦθεν δὲ θὰ ἡδυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τὸ ἐξῆς περίπου γενεαλογικὸν στέμμα

Θεόδωρος Μετοχίτης

—
Ἄνωνυμος θυγάτηρ — Δημήτριος Καβάκης

—
Θεόδωρος Καβάκης

—
Δημήτριος Καβάκης — Ἄνωνυμος σύζυγος ἐκ γένους Ῥαούλ

—
Δημήτριος Ῥαούλ Καβάκης — Μανόλιος Ῥαούλ Καβάκης

Ἡ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου γενεαλογικὴ ἀναγραφὴ τῶν ὀνομάτων τοῦ ἰδίου οἴκου ἀφίνει ἀληθῶς ἀσαφείας τινάς, ἄς δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ἂν ὀρθῶς ἐλύσαμεν ἐν τῷ ἀνω-

¹ Ριπτονὶ ἐνθ' ἀν. σ. 477.

τέρω παρατεθέντι στέμματι. Οὐδὲ συντελεῖ ἄλλως εἰς τὴν ὀρι-
 στικὴν διαλεύκανσιν τῶν κατὰ τὸν οἶκον ἢ ἐπιστολῆ « Δημη-
 τρίου Ῥαοῦλ Καβάκη Σπαρτιάτου, καὶ Βυζαντίου πρὸς τὸν
 υἱὸν αὐτοῦ Μανόλιον » ἢ ἐκδοσμένη ὑπὸ τοῦ Λέοντος Ἀλλα-
 τίου¹. Καὶ ἀρχεται μὲν αὕτη διὰ τῶν ἐξῆς, ἅτιν' ἀντιγράφω
 αὐτολεξεῖ ἐκ τῆς ἐκδόσεως ἐκείνης· Ἐπειδὴ ὦ υἱέ μου πολλά-
 κισ με ἠξίωσας περὶ τοῦ γένους ἡμῶν εἰπεῖν σε, οὗ εἶχομεν ἐν
 τῇ Κωνσταντινουπόλει Λασκάρων τῶν Μετοχίτων· ἐγὼ δὲ
 ἔλεγον πρὸς σὲ πολλάκισ, καὶ κατὰ μικρὸν ἄλλον, καὶ ἄλλον
 τοῦ γένους ἐνάρετον, καὶ τίμιον, ἃ ἔχον καὶ αὐτὸς ἐξ ἀκοῆς ἀρ-
 χόντων γερόντων, μάλιστα δὲ τὰ καιριώτερα παρὰ τοῦ φιλοσό-
 φου Πλήθωνος, καὶ παρ' ἄλλων μεγάλων ἀρχόντων, καὶ γε-
 ρόντων, καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ἴσως τὰ πολλὰ, καὶ ἐν
 τῇ Πελοποννήσῳ, οὐκ ἐξετάζον, ἀλλὰ τιχερὰ καὶ ἀπὸ διηγή-
 σεων ἐκατέρωθεν ἀκουον. νῦν δὲ ἐφάνη με καλὸν, καὶ νὰ γράψω
 πρὸς ἐνθύμησιν μέτριόν τι περὶ τούτου, διὰ δύο ταῦτα. Ἐν μὲν
 καὶ πρῶτον διὰ τοῦ γένους τοῦ καθόλου τὴν φθορὰν, ἐπειδὴ
 καὶ τὰ μερικὰ συναπόλωνται, πολλῶ μᾶλλον, καὶ δεύτερον διὰ
 τὴν σὴν ἀγάπην. καὶ ζήτησιν ἀξίαν, καὶ μετ' αἰδοῦς, καὶ παι-
 δεύσεως οὔσαν. Ἀλλ' οὐχ ἤττον ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης δὲν
 διαφωτίζονται, ὡς τις ἤθελε προσδοκῆσει, τὰ τοῦ ὄλου γένους,
 γίνεται δ' ἐν αὐτῇ μακρὸς λόγος κυρίως μόνον περὶ τῶν κατὰ
 τὸν ἐπιφανῆ γενάρχη, τὸν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου
 μέγαν λογοθέτην Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην.

Ἦλθε δὲ ὁ Καβάκης εἰς σχέσεις καὶ πρὸς Κυριακὸν τὸν
 Ἀγκωνίτην, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ φ. 179^δ τοῦ ἀνωτέρω μνημο-
 νευθέντος κώδικος, ἐν ᾧ εὔρηται διὰ φαιᾶς ὑδατογραφίας ἐσχε-
 διασμένη ἐξαίρετος εἰκὼν ἐλέφαντος, ἧς ἀνωθεν αἱ λέξεις Ἐρως
 οὐδεὶς εἰς ἄγνωστον φέρετε². Ὑπερθεν δὲ τοῦ ἐλέφαντος καὶ τοῦ
 γνωμικοῦ ἐκείνου ἀναγινώσκομεν τὸ σημεῖωμα Τοῦ ἀγκωνιτά-

¹ In Roberti Creightonii Apparatum. Ἐν Ῥώμῃ. 1674 σ. 616 κ ε.

² Πρὸς. *Puntoni* ἐνθ' ἀν. σ. 478.

νου Κυριακοῦ οἰκειόχειρος ἀμφώταιρα¹, γεγραμμένον διὰ γραμμάτων ἐμφαινόντων ἀλλογενῆ καὶ ὄχι "Ἕλληνα τὸν γράψαντα. Ἐγράφησαν ἄρα ὁ τε ἔλέφας καὶ τὸ σημεῖωμα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυριακοῦ τοῦ Ἀγκωνίτου, ἐναποταμιεύσαντος οὕτω φιλικὴν ἀνάμνησιν ἑαυτοῦ εἰς τὰς σελίδας ἐκείνας τοῦ κώδικος τῆς Μοδένης, αἵτινες ἀπετελοῦν οἶονεὶ ἀναμνηστικόν τι λεύκωμα τοῦ Δημητρίου Καβάκη.

Τοιοῦτοι οἱ ὑπὸ τοῦ Καβάκη γραφέντες ἢ κεκτημένοι κώδικες, ὧν τὰ σημειώματα ἢ τὸ περιεχόμενον πλουτίζουσι τὰ ὀλίγ' ἄλλοθεν γνωστὰ περὶ αὐτοῦ². Ταῦτα ἔτι μᾶλλον θέλω συμπληρώσει ἄλλοτε δι' εἰδικῆς πραγματείας περὶ τῶν οἰκῶν Ῥαοῦλ καὶ Καβάκη, ἐν ἧ ἔθελαι συμπεριληφθῆ καὶ τὸ ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν ὑπ' ἀρ. 1861 (ἀρχείου ἀρ. 1842) ἐν ἔτει 1432 συνταχθὲν Πρατηριῶδες γράμμα Μανουήλ Καβάκη, τῶν τέκνων, τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Μανουήλ καὶ τοῦ ἐγγόνου Ματθαίου.

Ἐνταῦθα δ' ἄς ῥηθῆ ὅπωςδῆποτε, ὅτι ὁ Δημήτριος Καβάκης πλὴν τῆς Ῥώμης διέτριψε καὶ ἐν Παταυίῳ. Οὗτος πιθανώτατα εἶνε ὁ Δημήτριος Σπαρτιάτης ὁ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει τελευτῶντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος διδάξας τὸν Φραγκίσκον Τισσάρδον τὴν ἑλληνικὴν. Περὶ τούτου λέγει τὰ ἐξῆς αὐτὸς ὁ Τισσάρδος: Patavii... eum enim Demetrio Spartiati Helлено quidem civi et viro tum doctissimo, tum disertissimo, facile commisi³. Ἐξ αὐτοῦ δὲ πιθανῶς παραλαβὼν λέγει καὶ ὁ Maittaire τάδε: Franciscus Tissardus... magnos fecit pro-

¹ Πρὸβλ. *Allen Notes on greek manuscripts in Italian libraries*. Ἐν Λονδίνῳ. 1890 σ. 16. Παρὰ τούτῳ φέρονται ἀνακριδῶς ἀντιγεγραμμένα ταῦτα, οὐχὶ δὲ ὡς ἐξ αὐτοψίας ἐπηνώρθωσ' αὐτὰ ἐν τῷ κειμένῳ.

² Ἴδε ἰδίως *Legrand Cent-dix lettres grecques de Filelfe*. Ἐν Παρισίοις. 1892 σ. VIII κ. ε.

³ *Fr. Tissard Grammaire hébraïque*. Ἐν Παρισίοις. 1508 [1509] ἐν ἀρχῇ φ. 86 ἐν τῷ *Dialogus* μεταξὺ Prothumopatris καὶ Phronimus ἐν ᾧ τὰ περὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ Τισσάρδου, ποιουμένου λόγον περὶ ἑαυτοῦ.

fectus in linguis perdiscendis... praesertim audivit... in graeca Demetrium Spartiatam ¹.

Καὶ τὸν υἱὸν δὲ τοῦ Δημητρίου Ἐμμανουήλ, οὗ ἤδη ὁ πατήρ ἐξελατίνισε τὸ ὄνομα εἰς Μανίλιος ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σημειωθέντι γενεαλογικῷ πίνακι, γινώσκομεν ὡς κτήτορα ἑλληνικῶν χειρογράφων. Τοιοῦτοι κώδικες εἶνε α') ὁ Vaticanus graecus 1369, γεγραμμένος τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα καὶ περιέχων ἔργα τοῦ Τζέτζη, ἐν ᾧ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων φέρονται ἐν τινὶ ᾧ καὶ τὰ ἔνσημα ῥαοὺλ Καβάκης καὶ Καβάκης ² καὶ β') ὁ διὰ διαφόρων χειρῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου καὶ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος γεγραμμένος πολυμιγῆς κώδιξ Vaticanus 1378, ἔχων ἐν τῷ παραφύλλῳ τὰ δύο σημειώματα τάδε· Τοῦτο τὸ βιβλίον ἔστιν ἔμοῦ ἔμμανουήλ' καβάκης τοῦ ράλη. *Hic liber est mei emmanuelis graeci et caetera* ³.

Ἄγνωστον δὲ κατὰ πόσον ὑπὸ συγγενοῦς τῶν ἀνωτέρω ἐγράφη ὁ ὑπ' ἀρ. F 57 κώδιξ τῆς ἐν Ῥώμῃ βιβλιοθήκης Vallicellana, περιέχων ἀπανθίσματα πατέρων καὶ ἔργα Ἐφραίμ τοῦ Σύρου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐν φ. 413^a τοῦ κώδικος τούτου φέρεται τὸ ἐξῆς σημείωμα· † Ἐτελιώθη τὸ παρῶν βιβλίον, διαχρηρὸς ἔμοῦ ἁμαρτολοῦ Μανουήλ, Ραοὺλ, Παλαιολόγου, τοῦ Μελήκι· τοῦ Κωνσταντινοπολιτάνου· ἐγράφη δὲ ἐν τῇ Νεάπολι· ἐν μηνὶ Μαρτίῳ τοῦ 570πγ' ⁴.

24.

1496.—Μιχαήλος ὁ Σπαρτιάτης.

Ἐγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 45-30 κώδικα τῆς ἐν Τολέδῳ τῆς Ἰσπανίας Βιβλιοθήκης (du chapitre), περιέχοντα τὸν Στέφανον

¹ *Mettairie Annales typographici*. Τόμ. Β' μέρ. α'. Hagae Comitum 1792 σ. 96.

² *Nolhae* La bibliothèque de Fulvio Orsini. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. 147.

³ *Nolhae* ἐνθ' ἀν.

⁴ *Martini* Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche Italiane. Ἐν Μεδιολάνῳ. 1903. Τόμ. Β' σ. 168.

Βυζάντιον. Ἐν τέλει τοῦ κώδικος εὔρηται ἡ σημείωσις ἥδε·
 Ἐν Φλωρεντία ἔτει χιλιοσιῶ τετρακοσιοσιῶ ἐνενηκοσιῶ ἕκτω.
 Ἐγὼ Μιχαῆλος ὁ Σπαρτιάτης διατρίβων ἐν Φλωρεντία νουνε-
 χῶς τε καὶ ἐπιμελῶς τοῦτο τὸ κάλλιστον βιβλίον ἐξέγραψα·
 εἰ δὲ δὴ τι ἀδιόρθωτον δόξη μὴ τὸν ἐκγράψαντα αἰτιάσθω·
 τὸ γὰρ προστεθέν (γρ. προτεθέν) μοι βιβλίον ἐσφαλμένον ἦν
 καὶ ἀδιόρθωτον¹

25.

1492-.... — Καῖσαρ Στρατηγός.

Ὅτι Λακεδαιμόνιος ἦτο ὁ φιλοπονώτατος οὗτος βιβλιογρά-
 φος μανθάνομεν ἐκ τῶν βιβλιογραφικῶν σημειώσεων ἐνίων τῶν
 ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων, ἐν αἷς εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα προσ-
 θέτει τὸ ἐθνικὸν Λακεδαιμόνιος. Καὶ κώδικας μὲν γραφέντας ὑπ'
 αὐτοῦ ἐν Σπάρτῃ δὲν γινώσκω, οὐδὲ γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὑπ'
 αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων πότε μετενάστευσεν εἰς τὴν ξένην
 καὶ ἐν τίσιν πόλεσιν ἔζησε, διότι δυστυχῶς δὲν συνείθιζε νὰ δη-
 λόνῃ τὸν τόπον, ἀλλ' οὐδὲ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἔγραφε τοὺς
 κώδικας. Οὐχ ἦττον ὁ Ebert² καὶ ἐξ αὐτοῦ παραλαμβάνων ὁ
 Blume³ ἐσημείωσαν αὐτὸν ὡς ἀντιγράφωντα χειρόγραφα ἐν
 Φλωρεντία. Πράγματι δὲ ῥητῶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ζῶντα
 βλέπομεν τὸν Καῖσαρα Στρατηγὸν ἐκ τοῦ Μαρκιανοῦ κώδικος
 app. VII. 8, περιέχοντος τὰ βιβλία ια' - κ' τοῦ Διοδώρου Σι-
 κελιώτου, ἐν ᾧ τὸ σημείωμα Καῖσαρ Στρατηγὸς Λακεδαιμό-
 νιος ἐν Φλωρεντία ἐξέγραψεν⁴ καὶ τοῦ ἐν τῇ Ἀστικῇ βιβλιο-

¹ A. Martin Notices sommaires des manuscrits grecs d'Espagne et de Portugal ἐν ταῖς Nouvelles archives des missions scientifiques. Τόμ. Β' (1892) σ. 264.

² Zur Handschriftenkunde. Ἐν Λειψίῳ. 1825 σ. 101,2.

³ Iter Italicum. Ἐν Βερολίῳ. 1836 Τόμ. Δ' σ. 208.

⁴ Κατ' ἀνακοίνωσιν γενομένην μοι ὑπὸ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ διδάκταρος κ. H. Laqueur, εἰδικῶς διατρίβοντος περὶ τοὺς κώδικας τοῦ Διοδώρου Σικελιώτου.

θήκη τῆς Γενεύης κώδικος 43, περιέχοντος τὸν Προκόπιον καὶ τὸν Ἀρποκρατίωνα καὶ φέροντος τὸ σημεῖωμα *Καῖσαρ Στρατηγὸς Λακεδαιμόνιος μισθῶ ἐξέγραψε, ἐν Φλωρεντία, + Θεῶ τῶ δόντι ἀρχὴν καὶ τέλος δόξα*¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μαρκιανὸς αρρ. VII 7 ὁ περιέχων τὰ βιβλία Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου α'-ε', καίπερ ἔχων μόνον τὸ σημεῖωμα Θεοῦ τὸ δῶρον ἠδὲ *Καίσαρος πόνος*, ὁμοίως ἐγράφη ἐν Φλωρεντία κατ' ἐνδείξεις ὑπαρχούσας, καθ' ἃ μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Laqueur².

Κεχροτισμένον δὲ κώδικα ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ γραφέντα ἔχομεν τὸν Παρισιακὸν 2159, ἐν ᾧ περιέχεται ἡ συγγραφή Γαληνοῦ Περί ἀπλῶν φαρμάκων. Ἐν φ. 237^a τοῦ κώδικος τούτου ἀναγινώσκονται τάδε· Θεοῦ τὸ δῶρον ; *Καίσαρος πόνος ; τοῦ καὶ Στρατηγοῦ ; ἀν' β', μηνὶ Σεπτεβρίῳ κέ*³. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἅπαντες οἱ λοιποὶ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντες κώδικες φέρουσι τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, δικαιοῦ-

¹ *Omont* Catalogue des manuscrits grecs des bibliothèques de Suisse ἐν τῷ Centralblatt für Bibliothekswesen Τόμ. Γ' (1886) σ. 438 ὑπ' ἀρ. 158 (43).

² Οἱ Μαρκιανοὶ κώδικες VII 7 καὶ 8 προέρχονται, καθ' ἃ παρακληθεὶς ἀνεκοίνωσέ μοι ὁ ὑποδιευθυντὴς τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης διδάκτωρ κ. G. Coggiola, ἐκ τῆς ἀρχαίας μοναστηριακῆς βιβλιοθήκης τοῦ S. Giovanni e Paolo, ἐν ἣ ἔφερον τοὺς ἀριθμοὺς XXXI καὶ XXXII. Οὐδεμίαν δὲ μνείαν τῶν βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων γίνεταί ἐν τῷ βραχεῖ καταλόγῳ τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τῷ συνταχθέντι μὲν ὑπὸ τοῦ *Berardelli*, περιλαμβανομένου δ' ἐν τῷ Κ' Τόμῳ τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Calogerà* φερομένης Nuova Raccolta di opuscoli scientifici e letterari. Ἀλλ' οὐδὲ ὁ *Morelli* ἐν ταῖς Schedae ad illustrationem codicum manuscriptorum graecorum SS. Joannis et Pauli, ὅστινες εὑρηνται χειρόγραφοι ἐν τῷ κώδικι ex-riservato 92 τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, παρέχει παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ τὰ σημεῖωματα τοῦ Στρατηγοῦ, λέγει δὲ μόνον περὶ μὲν τοῦ κώδικος VIII 7, ὅτι ἀφιερῶθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ἱερώνυμον Zeno καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Διοδώρου Σικελιώτου ὑπὸ τοῦ Wesseling, περὶ δὲ τοῦ VIII 8 ὅτι ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ ἐν Φλωρεντία καὶ ἴσως ἀντεγράφη ἐκ τοῦ Λαυρεντιακοῦ τοῦ περιγραφομένου ὑπὸ τοῦ Bandini ἐν Τόμῳ Β' σ. 672, ἀφιερῶθη δὲ ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ εἰς τὸν Ἰωάννην Abramo. Περὶ τούτου δὲ τοῦ Abramo γίνεται λόγος ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Ἰωάννου Βέμβου, περισηθίσθη χειρογράφῳ ἐν τινὶ κώδικι ἀνήκοντι εἰς τὸν Morelli καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ ἐν τῇ Dissertazione su alcuni viaggiatori veneziani (*Morelli* Opere τ. Β' σ. 53).

³ *Omont* Les manuscrits grecs datés du XVe et XVIe siècle κτλ. ἐν τῇ Revue des Bibliothèques Τόμ. Β' (1892) σ. 29.

μεθα νὰ εικάσωμεν, ὅτι ὁ Παρισιακὸς 2159 εἶνε τῶν ὑστᾶτων, οὓς ἔγραψεν ὁ Στρατηγὸς, ὅτι δὲ οἱ λοιποὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντες κώδικες εἶνε προγενέστεροι ἢ τὸ πολὺ σύγχρονοι τοῦ κώδικος τούτου.

Πλὴν δὲ τῶν μνημονευθέντων κωδίκων ὁ Καῖσαρ Στρατηγὸς ἔγραψε καὶ ταῦς ἐξῆς, νῦν ἀποκειμένους ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων α') τὸν 466, περιέχοντα τὴν Εὐαγγελικὴν προπαρασκευὴν τοῦ Εὐτεβίου· β') τὸν 1896, περιέχοντα Συριανοῦ Φιλοξένου ὑπομνήματα εἰς τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ Ἀριστοτέλους· γ') τὸν 2141, περιέχοντα συγγραφὰς τοῦ Ἰπποκράτους· δ') τὸν 2623, περιέχοντα τὸν Σουίδα· ε') μέρος τοῦ 2924, περιέχοντος λόγους Δίωνος Χρυσσοστόμου καὶ ἄλλα· ς') τὸν 2959, περιέχοντα λόγους Δίωνος Χρυσσοστόμου· ζ') τὸν 2992 περιέχοντα Ἴσοκράτην, Λιβάνιον, Ἁγίον Βασίλειον καὶ ἄλλα.

Καὶ ἅπαντες μὲν οἱ κώδικες οὗτοι φέρουσι σημεῖωμα, ἐν ᾧ ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τοῦ Καίσαρος Στρατηγοῦ ὡς βιβλιογράφου, ἀλλ' ἄνευ μνείας τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου ἐν ᾧ ἐγράφησαν. Ἐκ δὲ μόνης τῆς ὁμοιότητος τῆς γραφῆς διέγνω ὁ κ. Omoné ὡς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Στρατηγοῦ γραφέντας καὶ τοὺς ἐξῆς κώδικας τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων· α') τὸν 1693; περιέχοντα τὴν Αἰλιανοῦ Παικίλην ἱστορίαν καὶ τινὰ ἄλλα· β') τὸν 1882, περιέχοντα Ἀλεξάνδρου Ἀφροδιστεύως καὶ Μιχαὴλ Ἐφεσίου ὑπομνήματα εἰς τὸν Ἀριστοτέλην καὶ Πρόκλου Διαδόχου Στοιχεῖα φυσικά· γ') τὸν 2689 περιέχοντα τὴν Ὀδύσειαν· δ') τὸν Coislin 332, περιέχοντα ἔργα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιεύως καὶ ἄλλα φιλοσοφικά· ε') τὸν Coislin 340, περιέχοντα τὸν Ἑρμογένην· ς') τὸν Suppl. 841, περιέχοντα Ἀθήναιον καὶ Πλούταρχον· ζ') μέρος τοῦ

† Ἴδε τὸ ἐν αὐτῷ σημεῖωμα ἐν φ. 2846 Θεοῦ τὸ δῶρον ἡδὲ Καίσαρος πόνος τοῦ Στρατηγοῦ παρὰ τῷ Omoné Fac-similés de manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίῳ 1887 σ. 40 καὶ τὸ ἐν Πίνακι 7 πανομοιότυπον τῆς γραφῆς τοῦ Στρατηγοῦ.

Suppl. 924, περιέχοντας Παύλου Αἰγινήτου περὶ νόσων καὶ Φιλοστράτου ἐρωτικὰς ἐπιστολάς¹.

Ὅμοίως δ' ἔγραψεν ὁ Στρατηγὸς τὸν Λαυρεντιακὸν Plut. LXXVI cod. 8, περιέχοντα Γαληνοῦ ἐξηγήσιν εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους, ὧν ἐν τέλει τὸ σημεῖωμα τόδε· Τέλος τῆς Γαληνοῦ ἐξηγήσεως τῆς εἰς τοὺς Ἱπποκράτους ἀφορισμοὺς. Θεοῦ τὸ δῶρον ἤδὲ Καίσαρος πόνος τοῦ Στρατηγοῦ (Bandini στρατηγοῦ)².

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ ἐκγραφέντων κωδίκων εἶνε γεγραμμένοι ἐπὶ περγαμνῆς, εἰ καὶ σπανιωτάτη ἦτο, ὡς γνωστὸν, ἢ χρῆσις αὐτῆς τελευτῶντος τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. Τοιοῦτοι κώδικες εἶνε οἱ Παρισιακοὶ 466, 1693, 1882, 2953, Coislin 340, Suppl. Grec 841.

Ἐν τέλει δὲ σημειούσθω, ὅτι ἔχομεν καὶ Ἰωάννην Στρατηγὸν βιβλιογράφον. Ἐγραψε δὲ οὗτος περὶ τὸ μεταίχμιον μεταξὺ τοῦ δεκάτου πέμπτου καὶ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος δύο κώδικας, ἀποκειμένους ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Vallicelliana τῆς Ῥώμης, τὸν ὑπ' ἀρ. F 24, περιέχοντα διάφορα γραμματικά, καὶ τὸν πολυμιγῆ F 83, ἐν ᾧ περιέχονται Γεωργίου Σχολαρίου περὶ στοιχείων ἦτοι γραμμάτων, φιλοσοφικά, ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ διάφορα ἄλλα. Καὶ φέρεται μὲν ἐν ἀμφοτέροις τούτοις τὸ σημεῖωμα Ἰωάννης Στρατηγὸς ὁ Κυθηριώτης,

¹ Ἐν μὲν τῇ περιγραφῇ ἐκάστου τῶν μὴ φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ Στρατηγοῦ ἀλλ' ἐκ τῆς γραφῆς γνωσθέντων ὡς ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων κωδίκων τούτων ὁ Omonl δὲν δηλοῖ αὐτοὺς ὡς ὑπ' αὐτοῦ γραφέντας. Ἀλλὰ περιλαμβάνει ἡμῶς αὐτοὺς εἰς τὸν πίνακα τῶν βιβλιογράφων (Inventaire sommaire Τόμ. Α' σ. XXXVI) ὑπὸ τὸ ὄνομα César Strategos. Τοὺς δὲ κώδικας Coislin 332 καὶ Suppl. 924 προσέθηκεν ὁ κ. Omonl δι' ἐπιστολῆς πρὸς ἐμέ.

² Bandini Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Mediceo-Laurentianae Τόμ. Γ' σ. 94. Πρὸς δὲ ὅσα περὶ κωδίκων ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Στρατηγοῦ γεγραμμένων περιλαμβάνει ὁ Bernardelli ἐν Τόμῳ Κ' τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Calogerà φερόμενης Nuova raccolta di opuscoli scientifici e letterari σ. 178, 179, 181, 186, 194, 196, 197, 201, 203, 204, 214, 216, 219.

ἀλλ' ἐν τῷ F 24 ἡ λέξις *Κυθηριώτης* εἶνε προστεθειμένη ἐρυθρά δι' ἄλλης, ὡς φαίνεται χειρός ¹. Ἄν λοιπὸν ὑποθέσωμεν, ὅτι δὲν ἔφερεν αὐτὸς ὁ Στρατηγὸς τὸ ἐπώνυμον Κυθηριώτης ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἀργότερον ἐδόθη τοῦτο εἰς αὐτὸν ἕνεκεν ἴσως μεταναστεύσεως εἰς τὰ Κύθηρα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἠδυνάμεθα πιθανῶς νὰ ὑπολάβωμεν αὐτὸν συγγενῆ, ἴσως δὲ ἀδελφὸν τοῦ Καίσαρος Στρατηγοῦ.

26.

ε' αἰῶνος τελευτῶντος.—Ἰωάννης Μόσχος.

Γεώργιος Μόσχος.

Ἰάνος Μόσχος ὁ ἐκ Σπάρτης λόγιος πατὴρ τοῦ Δημητρίου ² ὑπῆρξε τῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς πατρίδος μεταναστευσάντων εἰς Κέρκυραν. Καὶ δὲν γινώσκω μὲν αὐτοῦ σωζομένους κώδικας ἰδιογράφους. Ἄλλ' εἶχεν ὅμως ἀξίαν λόγου βιβλιοθήκην ³. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ κατειλεγμένων κωδίκων ὑπῆρχε καὶ κωδιξ περιέχων τὸν Πολύβιον καὶ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Ἀπολλοδώρου. Περιῆλθε δ' ὁ κωδιξ οὗτος ἐκ Κερκύρας εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ πρεσβευτὴν Καρόλου Ε' Διέγον Χουρτᾶδον de Mendoza, εἶτα δ' εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἐσκουριάλου, ὅπου καὶ ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν πυρκαϊάν τοῦ ἔτους 1671. Μετεχειρίσθη δὲ τὸν κώδικα τοῦτον ὁ βιβλιοθηκᾶριος τοῦ Mendoza Ἀρνόλδος Ἀρλένιος ἐκδίδων τὸν Πολύβιον τῷ 1549 ἐν Βασιλείᾳ. Τῆς ἐκδόσεως δὲ

¹ *Martinì* Catalogo di manoscritti greci esistenti nelle biblioteche Italiane Τόμ. Β' σ. 151 καὶ 186.

² Ἴδε περὶ αὐτοῦ *Μουστοξύδην* ἐν Ἑλληνομνήμονι σ. 385 κ. ἔ *Legrand* Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles. Ἐν Παρισίοις. 1885. Τόμ. Α' σ. LXXXVIII.—*Δαυρ. Βροκίνη* Βιογραφικὰ σχεδάρια. Ἐν Κερκύρα. 1887 Τεύχ. Α' σ. 156.—*Σπυρ. Δεβιάξη* Μία Σπαρτιατικὴ οἰκογένεια ἐν Κερκύρα, ἐν Σπαρτιατικῷ Ἡμερολογίῳ Ἔτ. Η' (1907) σ. 36 κ. ἔ.

³ *Legrand* ἐνθ' ἂν. σ. LXXXIX σημ. 3.

ταύτης προτάσσεται ἀφιερωτικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Mendoza, ἐν ἧ ὁ Ἀρλένιος πρῶτον μὲν ποιεῖται λόγον περὶ τῶν ἐξ πρώτων βιβλίων τοῦ Πολυβίου, εἶτα δ' ἐπάγεται τάδε· *Quibus ex domestica tua bibliotheca duodecim consequentium librorum epitomen (quam a Coreyra, ex doctissimi senis Jani Moschi suppelectile, nactus eras) nunc primus adjecimus*¹.

Ὡς βιβλιογράφον δὲ γινώσκομεν τὸν Ἰωάννην Μόσχον καὶ ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1471 καὶ 1473 γραφείσης ἐπιστολῆς τοῦ Μιχαὴλ Ἀποστόλη. Ἐν ταύτῃ ὁ Ἀποστόλης γράφει αὐτῷ καὶ τάδε· *Τὰς δ' Εἰκόνας τοῦ Φιλοστράτου καὶ τὸν Αἰσχύλον οὐκ ἔχοντες ἔχομεν, μεταδοῦναι δ' οὐκ ἔχομεν ἐκγράψασθαι δὲ αὐτὰ καὶ αὐτὸν καὶ ἄλλον γε ὄντινοῦν, καὶ μάλα σοῦ γε χάριν. Ἐπεὶ δὲ δεῖ καὶ ἡμῖν τῶν Ἡθικῶν ἑκατέρων Ἀριστοτέλους τοῦ Πυθικοῦ, ὧν γε δὴ καὶ δεσπότης Θεόδωρος ὁ ἐμὸς, σὺ ταῦτ' ἐκγράψας αὐτοῦ, ἐγὼ τε τῆδε ὧν γε σοι δεῖ, ἀλλήλους ἀγαθῇ τύχῃ τοῖς ἐφειτοῖς ἀμειψώμεθα*².

Καὶ ὁ υἱὸς δὲ τοῦ Ἰωάννου Γεώργιος εἶνε γνωστὸς εἰς ἡμᾶς ὡς βιβλιογράφος τῶν ἐν τῷ *Vaticanus graecus 1379* περιλαμβανομένων ὕμνων τοῦ Καλλιμάχου, οὓς ἔγραψεν ἐν Κερκύρα τῷ 1496, καθ' ἃ μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἐξῆς σημειώματος, γεγραμμένου ἐν τέλει αὐτῶν· *Coreyrae conscripsit m. Georgius Moschus Callimachi hymnos hosce anno Domini 1496 iij cal. maias*. Τὸ λατινικὸν τοῦτο σημείωμα δὲν προέρχεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ Μόσχου, ἀλλ' ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Κρητὸς βιβλιογράφου Πέτρου (*Pietro Candido*) ἐγγράψαντος καὶ ἄλλα σημειώματα εἰς τὸν κώδικα³.

¹ *Graux* Essai sur les origines du fonds grec de l'Escorial. Ἐν Παρισίοις. 1880 σ. 177-8 καὶ σ. 240 σημ. 1. — Ἠρῶλ. *Miller* Catalogue des manuscrits grecs de la bibliothèque de l'Escorial σ. 339.—*Leyraud* Bibliographie hellénique... aux X^{ve} et XVI° siècles Τόμ. Α σ. LXXXIX σημ. 3.

² *Noiret* Lettres inédites de Michel Apostolis Ἐν Παρισίοις. 1889 σ. 133.

³ *Nolhac* La Bibliothèque de Fulvio Orsini. Ἐν Παρισίοις. 1887 σ. 151.

27.

ες' αἰῶνος. — Νικόλαος Ἐλεάβουρκος.

Ἐγραφεν οὗτος τὸν ὑπ' ἀρ. 2577^Α κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, περιέχοντα τὴν σχεδोगραφίαν Μανουῆλ τοῦ Μοσχοπούλου, τινὰ τοῦ Λιβανίου καὶ ἄλλην ὅλην¹. Ἐν φ. 98^α ἀναγινώσκονται τάδε κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ φίλου τοῦ κ. Οmoné πρὸς με· *Ἐἴληφε τέρμα νῦν τὸ παρὸν βιβλίον | ἔργον τῆς γραμματικῆς τοῦ σοφοτάτου τε ρήτωρος ἀνδρὸς καλὸν λάμποντος ἀστέρου δίκην | ἐν φιλοσόφοις ἅμα καὶ τοῖς ἀρίστοις | κλησὶν Μανουῆλ σοφοῦ τοῦ Μοσχοπούλου, | ἐν εὐτελεῖ χειρὶ μᾶλλον καὶ εὐλαχίστη | Νικολάου πέλοντος Πελοποννήσου | Ἐλιαβούρκου δὴ πέφυκως ἐκ χωρον | Σπαρτιάτης, ἧς γὰρ ἐπικέκληται αὐθις | καὶ Λακιδάμων εἰς Βελαγράδων | τετυχῶς χῶρον ἐκ πεπραίνης δυσφόρως γὰρ ἐστι τῷ τρόπῳ εἰρηθῆναι².*

Ἦτο δὲ οὗτος πιθανώτατα αὐτὸς ὁ πατὴρ τοῦ γνωστοῦ διδασκάλου καὶ ιεροκήρυκος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Θωμᾶ τοῦ Ἐλεαβούρκου³. Ἄξια δὲ παρατηρήσεως εἶνε ἐν τῷ σημειώματι τοῦ Παρισιακοῦ κώδικος πρῶτον μὲν ὁ δημωδέστερος τύπος τοῦ οἰκογενειακοῦ ὀνόματος Ἐλιάβουρκος, δεύτερον δὲ ἡ δήλωσις τῆς Σπάρτης ὡς πατρίδος τῶν Ἐλεαβούρκων ἀντὶ

¹ *Omoné Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale* Τόμ. Γ' σ. 7 κ. ἐ. Ὁ αὐτὸς κ. *Omoné* ἐν τῷ Πίνακι τῶν βιβλιογράφων τῷ προτασσομένῳ τοῦ βιβλίου τούτου Τόμ. Α' σ. XLVII ἀναγράφει τὸν βιβλιογράφον τοῦτον ὑπὸ τὸ ὄνομα Nicolas Peloponnésos, ou de Sparte.

² Οἱ στίχοι εἰς οὓς ἐχώρισα τὸ σημείωμα δὲν εὐοδοῦνται πάντες ἐνεκεν ἴσως παραγνωσεῶς τινῶν χωρίων.

³ Ἴδε περὶ τοῦ Νικολάου Ἐλεαβούρκου καὶ τοῦ Θωμᾶ, ὡς μοναχοῦ Θεοφάνους μετωνομασθέντος, *Μουσοξύδην* ἐν Ἑλληνομνήμονι σ. 617 κ. ἐ. καὶ *Σάθαν* ἐν Νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ σ. 144. Δὲν γινώσκω δὲ πόθεν ἀρύεται ὁ Σάθας, ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Θωμᾶ Νικόλαος γενόμενος μοναχὸς μετωνομάσθη Νεῖλος

τῆς μέχρι τοῦδε γνωστῆς Κορώνης, εἰ καὶ τὸν οἶκον εὐρίσκομεν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου. Εἶνε δ' ἄλλως ὁ οἶκος παλαιός, ἀνερχόμενος μέχρις αὐτῶν τῶν χρόνων τῆς φραγκοκρατίας ἐν Πελοποννήσῳ. Ὁ George la Vulge μνημονεύεται ἤδη ἐν τῷ *Livre de la Conqueste*¹. Ὁ δὲ οἶκος τῶν Λαβούλων ἢ Διαβούρκων «σώζεται ἀκόμη ὡς πατριὰ εἰς τὴν Γιάννιτσαν τῶν Καλαμῶν, περιλαμβάνων τὰς οικογενεῖας Πολίτου, Ξανθάκη, Σκόκου, Λιάκουρη καὶ Μωράκη»².

28.

1539.—Στρατηγόπουλος.

Ἐγραψε τὸ ὑπ' ἀρ. 53 Τετραευάγγελον τῆς ἐν Ἄνδρῳ μονῆς τῆς Ἀγίας, οὗ ἐν φ. 206^α σημειοῦνται τάδε· Ἐγράφη τὸ παρῶν βιβλίον χειρὶ τοῦ εὐτελοῦς Στρατηγοπούλου τοῦ τὸ παλαιὸν γένος ἔλκοντος ἀπὸ Σπαρτιάτις τῆς τῶν Λακεδαιμόνων· καὶ οἱ ἐντυχόντες αὐτῷ εὐχεσθε καὶ συγχωρῆτε αὐτῷ Ἐν τῇ νήσῳ Ἄντρῳ τῷ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἀφλθ' ἔτει ἰνδικτιῶνος ιβ' μηνὸς Δεκεμβρίου κ'³.

Αὐτὸ ἤδη τὸ ἐπώνυμον εὐτελῆς τὸ συνοδεῦον τὸ ὄνομα τοῦ Στρατηγοπούλου δεικνύει, ὅτι οὗτος ἦτο μοναχός. Πράγματι δ' ἐξ ἄλλου σημειώματος τοῦ κώδικος 99 τῆς αὐτῆς μονῆς διδασκόμεθα, ὅτι οὗτος ὑπὸ τὸ ὄνομα Στρατονίκου μοναχοῦ ἐμόναζεν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τῆς Ἀγίας, εἰς ἧς τὴν ἀνακαίνισιν συνετέλεσε μετὰ τοῦ μοναχοῦ Μακαρίου τοῦ κατὰ κόσμον Δο-

¹ *Buchon Recherches historiques sur la principauté Française de Morée.* Ἐν Παρισίῳ. 1845 σ. 355. Πρὸς. Ἄδ. Ἀδαμαντίου Τὰ χρονικά τοῦ Μορέως ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας Τόμ. 7' σ. 594 (καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τοῦ χωριστοῦ τεύχους).

² Ἄδ. Ἀδαμαντίου ἐνθ' ἀν. σ. 595 κ. ε.

³ Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἄνδρον μονῇ τῆς Ἀγίας κωδίκων ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ Ἐτ. Β' (1898) σ. 188 (χωριστοῦ τεύχους σ. 55).

μινίκου Δελαγραμμάτικα (Ντελλαγραμματικῆ). Ἔχει δὲ τὸ οἰκεῖον μέρος τοῦ σημειώματος ἐκείνου ὧδε· Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Ἁγίας τῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἄνδρου ἧτις πρότερον μὲν παλαιὰ οὖσα καὶ σημεῖον μόνον φέρουσα ναοῦ, καὶ ἀδομένη καὶ ὀνομαζομένη Ἁγία, διὰ συνδρομῆς καὶ μερικῆς δαπάνης Μακαρίου τοῦ μοναχοῦ τοῦ κατὰ κόσμον Ντελλαγραμματικῆ Δομένεγου καὶ τοῦ λογιωτάτου Στρατηγοπούλου τοῦ ἐπ' ὀνομασθέντος Στρατονίκου μοναχοῦ καὶ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν Χριστιανῶν ἀνεκτίσθη καὶ ὠκοδομήθη, καὶ εἰς ὃ νῦν ὁρᾶται σήμερον δυνάμει θεοῦ ἤλθεν, μετὰ τε τοῦ πλησίον πύργου καὶ τινων κελλίων τῶν ἐνασκουμένων καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ τοίχου καὶ τινων ἀφιερωμάτων εἰς σύστασιν ταύτης τῆς θείας μονῆς τῆς Ἁγίας¹. . . Καὶ ἐγράφησαν μὲν ταῦτα, καθ' ἃ σημειοῦται ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὸν κώδικα, ἐν ἔτει ζπε' ἦτοι 1577, ἀλλ' ἀναφέρονται εἰς χρόνον ἀρχαιότερον.

Δὲν θὰ ἦτο ἴσως τολμηρὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Στρατηγόπουλος οὗτος ἦτο ἀπόγονος τοῦ οἴκου εἰς ὃν ἀνήκεν ὁ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 25 Καῖσαρ Στρατηγός.

29.

εξ' αἰῶνος. — Ἄνωνυμος.

Ὁ ὑπ' ἀρ. 654 τῶν ἐκ τῆς Λαύρας Σάβα τοῦ ἡγιασμένου εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων μετενεχθέντων κωδίκων, περιέχων Νομοκάνονα γεγραμμένον τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα, μετηνέχθη κατὰ τι ἐν αὐτῷ σημείωμα εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ Παγκρατίου ἱερομονάχου ἐκ Μυστρᾶ, χωρίου Ἀρκασά².

¹ Αὐτόθι σ. 228 (χωριστοῦ τεύχους σ. 95).

² Ἄθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. Β' σ. 635 ἀρ. 654.

30.

1644-1683. — Παρθένιος πρῶτην Εὐρυσθένης.

Ἐγραψεν ὁ πρῶτην ἐπίσκοπος Εὐρυσθένης Παρθένιος τοὺς ἐξῆς κώδικας:

α) τῷ 1645 τὸν ὑπ' ἀρ. 27 [24] τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα, περιέχοντα τὰς Κατηχήσεις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Ἐν φ. 86^α. + Ἐγράφη τὸ παρὸν ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα, χειρὶ Παρθενίου οἰκτροῦ, καὶ ἀφιερώθη ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἀχμε^{ον} ἔτος τῆς θεογονίας. + Ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος πρῶτην Εὐρυσθένης Παρθένιος¹.

β) τῷ 1646 τὸν ὑπ' ἀρ. 57 [32] κώδικα τῶν τριῶν λειτουργιῶν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ, οὗ ἐν φ. 22^α ἀναγινώσκονται τάδε: + π θ ν^{ος} α χ ερως (= Παρθένιος ἀρχιερεύς). Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Παρθενίου πόνος².

γ) τῷ αὐτῷ ἔτει τὸν ὑπ' ἀρ. 32 [43] κώδικα τῆς αὐτῆς μονῆς, περιέχοντα τὰς εὐχὰς τοῦ Θηκαρᾶ καὶ ἄλλας μετὰ δύο βίων ἁγίων. Ἐν φ. 68^ς τὸ σημείωμα τόδε:

αχμς'

πθ'νος (= Παρθένιος)³.

δ) τῷ 1652 τὸν ὑπ' ἀρ. 31 [11] κώδικα τῆς αὐτῆς μονῆς, περιέχοντα τὸ Κυριακοδρόμιον Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου. Ἐν φ. 331^α τάδε: Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ Παρθενίου πόνος. Ἐν δὲ φ. 332^α. Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ, Παρθενίου ἀρχιερέως τοῦ

¹ Ν. Βέη Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα ἐν Ἐπετηρίδι τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ "Ἐτ. Κ' 1904) σ. 100 (χωριστοῦ τεύχους σ. 26 κ. ἐ.).

² Αὐτόθι σ. 135 (χωριστοῦ τεύχους σ. 43).

³ Αὐτόθι σ. 122 (χωριστοῦ τεύχους σ. 30).

Πελοποννησίου ἐν χώρᾳ Ἀναβρυτῆ¹. Κατὰ τὸ ἀχνβ^{ον} ἔτος, τῆς θείας οἰκονομίας... μηνὶ Μαρτίῳ 5^η. Εὐρηνται δ' αὐτόθι καὶ οἱ ἐξῆς στίχοι:

Γόνυ μὲν ζεύξας, καὶ κάραν ὑποκλίνας,
χειρὰς ἐκτείνας πρὸς τὰς θείας τετραδάς,
τὴν θεόσδοτον ἐκπεπλήρωκα βίβλον.

Παρθένιος τλήμων, ἐσθλῶν πάντων ξένος².

ε) τῷ αὐτῷ ἔτει τὸ ὑπ' ἀρ. 4 [2] Εὐαγγέλιον τῆς αὐτῆς μονῆς, κοσμούμενον ὑπὸ εὐγράμμων ἐπιτίτλων καὶ κακοτέχνων εἰκόνων τῶν Εὐαγγελιστῶν. Ἐν φ. 341^α τὸ σημείωμα τόδε: Τὸ παρὸν... εὐαγγέλιον, ἐγράφη ἐν τῇ... μονῇ τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων. Διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ... Παρθενίου ἀρχιερέως τοῦ πρώην Εὐρυσθενίου· καὶ οἱ μαγισκοντες, εὐχεσθε διὰ τὸν Κύριον... Ἐτει ἀπὸ τῆς νσάρκου οἰκονομίας, τοῦ... Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀχνβ· μηνὶ Ἰουλίῳ, ἰνδικτιῶνος 5^{ης}. Ὀλίγον δὲ κατωτέρω φέρεται ἡ ὑπογραφή: + Ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος πρώην Εὐρυσθενίης Παρθένιος³.

31.

1662. — Δημήτριος ἱερεὺς καὶ σακελλάριος.

Ἐγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 68 [23] κώδικα τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα, περιέχοντ' ἀκολουθίας ἁγίων κατ' ἐκλογὴν καὶ τινα ἐκ τοῦ Τριψδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου. Ἐν φ. 136^α εὐρηται τὸ σημείωμα τόδε: + Διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἀμαθούς Δημητρίου ἱερέως καὶ σακελλαρίου Χρύσαφας κατὰ τὸ ἀχνβ' ἔτος τὸ σωτήριον. . .

Χρύσαφα εἶνε ἡ πρωτεύουσα τοῦ δήμου Θεραπνῶν⁴.

¹ Ἀναβρυτὴ εἶνε χωρίον τοῦ δήμου Βρυσεῶν.

² Ν. Βέη Κατάλογος κτλ. σ. 121 (χωριστοῦ τεύχους σ. 29).

³ Αὐτόθι σ. 100 (χωριστοῦ τεύχους σ. 8).

⁴ Αὐτόθι σ. 140 (χωριστοῦ τεύχους σ. 48).

32.

ειη' αἰῶνος. — Ἱερεμίας διδάσκαλος.

Ἐκέκτητο οὗτος τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα δύο κώδικας, ἀποκειμένους νῦν ἐν τῇ κατὰ τὰς Θεράπνας μονῇ τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα, καὶ δὴ α') τὸν ὑπ' ἀρ. 24 [54] περιέχοντα Ἀδήλου Λογικὴν. Ἐν φ. 1^α. Καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἱερεμίου διδασκάλου ἐκ Γεωργίτζη¹.

β') τὸν ὑπ' ἀρ. 62 [53] περιέχοντα Λογικὴν τινα, ἴσως τὴν τοῦ Βλεμμύδους. Ἐν φ. 1^α. Καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἱερεμίου διδασκάλου ἐκ Γεωργιτζίου².

Ἐἶνε δὲ τὸ Γεωργίτζη χωρίον τοῦ δήμου Πελλάνης ἐν Λακεδαίμονι.

33.

1706. — Ἱγνάτιος ἱερομόναχος.

Ἐγραψε τὸν ὑπ' ἀρ. 3 [1] ὑπὸ πεποικιλμένων ἀρχικῶν γραμμᾶτων καὶ ἐπιτίτλων διάκοσμον κώδικα τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα, περιέχοντα τὰ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκόμενα εὐαγγέλια. Ἐν φ. 338^α ἀναγινώσκειται τὸ σημεῖωμα τόδε· Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον ἐγράφη ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων. Διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἁμαρτωλοῦ Ἱγνατίου ἱερομονάχου ἐκ χώρας Ζηγκυήνου. Καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθε διατὸν Κύριον. Καὶ εἴ τι ἂν σφαλερὸν εὔρητε, διορθώσατε· ἀνθρώπινον γὰρ τὸ ἁμαρτάνειν. Ἐτεῖ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας: ~ αψς

¹ Ν. Βέη ἐνθ' ἀν. σ. 117 (χωριστοῦ τεύχους σ. 25).

² Αὐτόθι σ. 138 (χωριστοῦ τεύχους σ. 46).

μηρί, Νοεμβρίω: ~ Ἰνδικτιῶνος ιδ: ~ δς τίς οὖν ἀποξενώσει αὐτὸ, ἐκ τῆς εἰρημένης θείας μονῆς ἔστω ἀφωρισμένος... Ταπεινὸς Ἰγνάτιος ἱερομόναχος: ~

Λέγων δ' ἐκ τῆς χώρας Ζηνηκλήνου ὁ βιβλιογράφος ἐννοεῖ τὰ νῦν λεγόμενα Τζίντζινα, χωρίον τοῦ δήμου Θεραπνῶν τῆς Λακεδαιμόνου κατὰ τὸν τοῦς κώδικας τῆς μονῆς ταύτης περιγράφαντα κ. Ν. Βέην¹.

34.

1728. — Παρθένιος Καλημέρης μητροπολίτης Λακεδαιμονίας.

Ἐκέκτητο τὸν ὑπ' ἀρ. 9 [12] Νομοκάνονα τῆς ἐν Θεραπναις μονῆς τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα, οὗ ἐν φ. 303^α εὐρίσκομεν γεγραμμένα τάδε· Ἐγράφη μὲν μετὰ κόπου πολλοῦ ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἁμαρτωλοῦ. Διὰ δαπάνης δὲ καὶ ἐξόδου, τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου μητροπολίτου [τῆς] ἀγιωτάτης μητροπόλεως Λακεδαιμονίας... Παρθενίου τοῦ Καλημέρι εἰς τὸν γ^{ον} χρόνον τῆς ἱεραρχίας αὐτοῦ... Ἐν ἔτει... αψκη. 1728 ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίου ιβ. 12 εἰς τὸν Μηστρά².

35.

1730. — Ἰωακείμ ἱερομόναχος.

Ἐγραψε τὰς τρεῖς λειτουργίας τὰς περιεχομένας μετὰ τῶν ἀπολύσεων τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ τινων εὐχῶν ἐν τῷ κώδικι 160 τῆς ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου. Ἐν τέλει τῆς λειτουργίας τῶν προηγιασμένων ἀναγινώσκονται τάδε· Χεῖρ ι ω α κ μ ι ρ μ ν χ ο υ τοῦ Πελοποννησίου, ἐκ πόλεως Λακεδαιμονίας αψλ'. Ὁ κώδιξ κοσμεῖται ὑπὸ τῶν εἰκό-

¹ Ν. Βέην ἐνθ' ἀν. σ. 99 (χωριστοῦ τεύχους σ. 7).

² Αὐτόθι σ. 104 (χωριστοῦ τεύχους σ. 12).

νων τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὑπὸ ἐπιτί-
τλων καὶ κομψῶν ἀρχικῶν γραμμάτων, ἀλλ' ἄγνωστον ἂν
ταῦτα ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βιβλιογράφου ἢ ἢ διακόσμη-
σις τοῦ κώδικος ἐτελέσθη ὑπ' ἄλλης χειρός¹.

36.

1752-1760 — Θεόδωρος ἱερεὺς.

Ἐγράψεν ὁ ἐκ Χρύσαφας τοῦ δήμου Θεραπνῶν ἱερεὺς Θεό-
δωρος δύο κώδικας τῆς ἐν τῷ δήμῳ ἐκείνῳ μονῆς τῶν Ἀγίων
Τεσσαράκοντα.

α) τῷ 1752 τὸ ὑπ' ἀρ. 43 [10] Κυριακοδρόμιον Μαξίμου
τοῦ Πελοποννησίου. Κατὰ τι σημεῖωμα ἐν φ. 175^α ὁ κώδιξ
οὗτος ἐγράφη τῇ 8 Ἰουνίου 1752 χειρὶ Θεοδώρου ἱερέως ἐκ
τῆς χώρας Χρύσαφας συνδρομῇ τοῦ καθηγουμένου τῶν Ἀγίων
Τεσσαράκοντα παπᾶ κῦρ Ἰγνατίου².

β) τῷ 1760 τὸ ὑπ' ἀρ. 8 [78] Θεοτοκάριον Ἀγαπίου μο-
ναχοῦ, οὗ ἐν φ. 110^δ ἀναγινώσκομεν τὸ σημεῖωμα τόδε· Ἐτε-
λειώθη τὸ παρὸν Θεοτοκάριον, διασυνδρομῆς τοῦ πανοσιωτά-
του ἡγουμένου τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων· παπᾶ
κῦρ Ἰγνατίου· εἰς ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν· χειρὶ Θεοδώρου
ἱερέως ἐκ χώρας Χρυσάφης· κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος ἀψξ
Μαΐου ιδ' ³.

Ἐπανόρθωσις.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ προηγουμένου τεύχους περιῆλθέ
μοι παραγγεληθεῖσα φωτογραφία τοῦ φύλλου τοῦ ὑπ' ἀρ. Ω-
Π-5 κώδικος τῆς ἐν τῷ Ἐσκουριάλῳ βιβλιοθήκης τοῦ περιέ-
χοντος τὸ ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ' σ. 164 ση-

¹ Σπυρ. Π. Δάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους
ἑλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1895 Τόμ. Α' σ. 189.

² Ν. Βέη ἐνθ' ἀν. σ. 127 (χωριστοῦ τεύχους σ. 35).

³ Αὐτόθι σ. 103 (χωριστοῦ τεύχους σ. 11).

μείωμα τοῦ βιβλιογράφου Νικολάου Μαλωταρᾶ τὸ παραληφθὲν ἐκ τοῦ Καταλόγου τοῦ Ἐμμανουήλ Miller. Κατὰ τὴν φωτογραφίαν δὲ ταύτην ἐκδίδω ἐνταῦθα πληρέστερον καὶ ὀρθότερον τὸ σημείωμα ἐκεῖνο ἔχον ὡδε· Ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ, ἰνδικτιῶνος δεκάτης· ἔτους ςωκ', παρὰ συνεργείας καὶ ἐξόδου τοῦ πανσεβάστου σεβαστοῦ οἰκείου τῷ κραταιῷ καὶ ἀγίῳ ἡμῶν αὐθέντη καὶ βασιλεῖ κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Πολεμιανίτου, ἐν τῇ κατὰ τὸν με (=Μυστρᾶν ἢ μᾶλλον Μορῆαν) ἡ χώρα τῆς Λακεδαίμονος· διὰ χειρὸς Νικολάου ἱερέως καὶ πρωτεκδίκου μητροπόλεως Λακεδαιμονίας τοῦ Μαλωταρᾶ· καὶ οἱ ἐντυγχάνοντες ταύτη, εὐχεσθέ μου τῷ^ω ταλαιπόρῳ^ω λαβεῖν τῶν ἐπταισμένων τὴν συγχώρησιν· ἵνα καὶ ὑμῖν ἔλεως γένηται Κύριος· γέγραπται γὰρ, Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρήτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν † † † †

Ἐκ τοῦ πιστοῦ τούτου ἀντιγράφου ἐξηγεῖται καὶ τὸ ἀπόρημα ὅπερ εἶχον ἐκφράσει ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει, γράψας τάδε· « Ἄλλ' ὅμως παρατηρητέον, ὅτι τὰ σημειούμενα ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου, καθ' ἃ ὁ δαπανήσας πρὸς γραφὴν τοῦ κώδικος Πολεμιανίτης ἦτο οἰκεῖος τοῦ αὐθέντου καὶ βασιλέως Ἰωάννου, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον οὐδ' εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνόν, ὧν ἀμφοτέρων ἡ ἀρχὴ εἶνε μεταγενεστέρα τοῦ ἔτους 1311, καθ' ἃ ἡ ἐγγραφή ὁ κώδιξ. Μένει δὲ ὅλως ἀνεξήγητον τίς εἶνε ὁ Ἰωάννης οὗτος ὁ μνημονευόμενος ἐνταῦθα »². Καὶ δὴ ἐκ τῆς ὀρθῆς γραφῆς Ἰωάννου ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Miller παραναγνωσθέντος Ἰωάννη γίνεται δῆλον, ὅτι Ἰωάννης ἦτο ὁ Πολεμιανίτης ὁ χάριν τοῦ κώδικος δαπανήσας καὶ ὄχι ὁ αὐτοκράτωρ, οὗ οἰκεῖος ἦτο ὁ Πολεμιανίτης, ἦτοι ὁ τῷ 1311 ἄρχων Ἀνδρόνικος Α' Παλαιολόγος.

¹ Αἱ λέξεις κατὰ τὸν με εἶνε γεγραμμέναι, καθ' ὅσον ἔξεστιν ἰδεῖν ἐκ τῆς φωτογραφίας, δι' ἄλλης χειρὸς ἄνωθεν διαξέσματος πιθανῶς.

² Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Δ' σ. 165.